

279286

SECȚIA MEDICALĂ ȘI BIOPOLITICĂ A „ASTREI“

BULETIN

eugenic și biopolitic

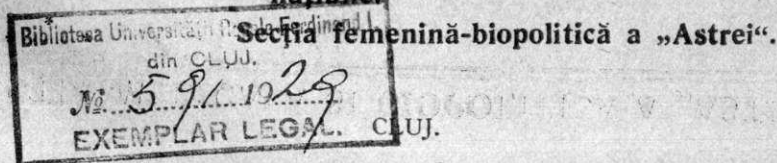
Vol. II.

Ianuarie-Februarie 1928.

No. 1-2.

BCU Cluj - Central University Library Cluj

- VAL. PUȘCARIU: **Selecțiunea artificială și naturală.**
- G. VĂLSAN: **Mediul fizic extern și capitalul biologic național.**
- I. IACOBOVICI: **Metodele de selecționare și recrutare a corpului medical.**
- GH. PREDĂ: **Câteva principii de igienă, profilaxie și educație psihică.**
- I. MOLDOVAN: **Educația fizică și morală în cadrele „Astrei“.**
- L. DANIELLO: **Combaterea bolilor sociale în mediul rural.**
- M. ZOLOG: **Organizarea serviciului de igienă școlară.**
- I. MOLDOVAN: **Urmările alcoolismului pentru individ și națiune.**

Selecțiunea artificială și naturală.

**Valoarea principiului selecțiunii pentru ameliorarea raselor.
Ortogeneză determinată de selecțiune.**

Am arătat în expunerea sumară a teoriilor evoluției¹⁾ că locul cel mai însemnat în explicarea transformismului speciilor îl ocupă la Darwin *selecția naturală*, fenomen care i-a fost sugerat celebrului naturalist englez atât de citirea cărții lui Malthus asupra populației cât și de observațiile sale personale asupra transformărilor ce le suferă diferitele rase domestice sub influența selecției practicate de om, așa numita selecție artificială.

Influența selecției fie că rezultă în stare naturală din lupta pentru existență și persistența celui mai apt, fie că e datorită omului, depinde de gradul de variabilitate a organismului, cele mai mici deosebiri individuale fiind însă capabile să-i dea posibilitate de acțiune.

Când aceste deosebiri individuale ale plantelor sau animalelor sunt ereditare, selecția se reduce la conservarea indivizilor care le prezintă și la împiedecarea ulterioară a oricărei încrucișări. În marea majoritate a cazurilor însă caracterele noi nu sunt decât foarte puțin accentuate la început și nu totdeauna ereditare. De aceea se cere o mare răbdare și multă experiență din partea observatorului sau crescătorului.

„Importanța marelui principiu al selecțiunii — spune Darwin²⁾ — constă mai ales în aptitudinea de a recunoaște deosebirile deabia apreciabile, care sunt totuși transmisibile și care se pot acumula, până a le face evidente în ochii tuturor.“

După el există trei feluri de selecție. *Selecția metodică*, practicate de om, care caută să modifice o rasă în mod sistematic, după un timp preconcept și determinat de mai înainte.

Selecția inconștientă, care rezultă din conservarea natu-

¹⁾ vezi Nr. 3 și 4 din 1927 al Buletinului engenic și biopolitic (Teoriile Evoluției)

²⁾ De la variation des animaux et des plantes (t. II. p. 186.)

rală de către om a indivizilor cei mai valoroși și distrugerea celor inferiori, fără nici o intenție de ameliorare a rasei — selecție care se confundă cu cea metodică, fiindcă în foarte multe cazuri rezultatul e același, ameliorarea rasei.

În sfârșit *selecția naturală*, datorită căreia indivizii care sunt cei mai bine adaptați condițiilor atât de variate ale mediului persistă și se reproduc. Chiar la animalele domestice și plantele cultivabile, selecțiunea naturală își are partea ei de influență, în afară de acțiunea omului și uneori chiar împotriva voinei sale.

Marea valoare a principiului selecțiunii a fost de altfel întrezărită de mult timp de către om pentru îmbunătățirea raselor de animale domestice sau formarea de altele noi.

Există dovezi din cea mai veche antichitate care arată că omul a pus în practică acest principiu. El se găsește amintit în o veche enciclopedie chineză, în unele pasagii din geneză cât și în operele clasicilor romani.

Sălbaticii din Africa de Sud ca și Eschimoșii prețuiesc ameliorarea rasei și arată o deosebită grijă animalelor domestice.

Natural însă că selecțiunea n'a fost utilizată științific decât începând din secolul al XIX-lea.

Astăzi majoritatea crescătorilor pot să modifice rasele în cursul unei vieți de om; prețul enorm care se atribuie animalelor a căror genealogie e cunoscută, dovedind în deajuns că rezultatele obținute sunt foarte apreciate.

Procedeele crescătorilor și horticultorilor n'au scăpat atenției lui Darwin, care s'a decis să studieze de aproape rasele porumbelului domestic. Se știe că diversitatea raselor de porumbei e atât de uimitoare; că în stare sălbatică aceste rase ar putea fi luate drept specii deosebite. Creșterea porumbeilor fiind foarte veche — se cunoștea în vechiul Egipt — în cursul atâtor secole s'a ajuns la varietăți foarte numeroase deosebite ca formă, culoare, dimensiuni și chiar instinct.

Așa sunt porumbeii călători, întrebunțați în corespondența de vreme îndelungată cu un instinct topografic foarte dezvoltat; porumbeii care au obiceiul să se întoarcă în aer, coborându-se vertical la pământ; porumbeii gulerati, încălțați; porumbeii cu coadă de păun a căror coadă a luat o dezvoltare considerabilă etc.

Darwin și-a procurat din toată lumea prin crescători și

amatori din cei mai celebri aproape toate rasele și după mai mulți ani de studiu a dovedit, că toate aceste rase își trag obârșia din una singură -- și nu din mai multe cum credeau crescătorii -- porumbelul de stâncă, (*Columba livia*), care trăiește sălbatic.

Progresele făcute dela Darwin în metodele de ameliorarea raselor a făcut ca să se nască o adevărată concurență între crescători și horticultorii. Vom cita numai câteva din numeroasele rase și varietăți obținute prin selecția artificială. Așa sunt

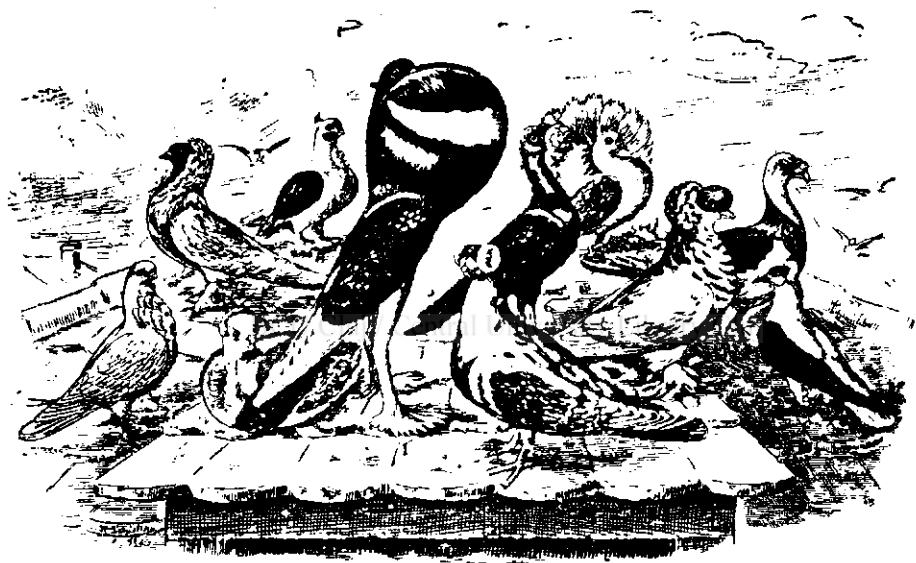

Fig. 1.

boii și oile fără coarne, rasele polidactile (Câinii de St. Bernard, câinii Brie, găinile Dorking și Houdan), diferitele specii de câini de talie gigantică sau mică, șoarecii dansatori etc., fără a mai socoti variațiile de colorii ale varietăților ameliorate. Aceleași varietăți le-au obținut și horticultorii în lumea plantelor, diversitatea florilor, frunzelor, păstăilor, fructelor obținute, făcând uneori aproape imposibilă de recunoscut origina varietăților ameliorate.

Metodele întrebuițate sunt acele arătate la ereditatea mendeliană^{*)}, avându-se în vedere natura caracterului nou (do-

^{*)} vezi Nr. 3 din 1927 al Buletinului eugenic și biopolitic (Legile lui Mendel)

minat sau dominant) și numărul factorilor cu care e în raport mutația.

Când e vorba de un caracter continuu cum e talia de exemplu, care-și datorește aparența de continuitate existenței diferiților factori multipli ce intră în combinație, dela cel mai mic până la cel mai mare, selecțiunea va avea un rol pur ameliorator.

Astfel selecțiunea celor mai mari indivizi ai speciei va aduce izolarea unei rase având factorii celei mai mari talii; odată această rasă pusă deoparte, selecțiunea în interiorul speciei nu va mai avea nici un efect; ameliorarea căpătată va fi permanentă, dar nu va putea fi în nici un caz depășită.

Majoritatea selecțiunilor urmează această lege.

Pearl a reușit să obție prin selecțiune artificială găini bune ootoare formând o rasă nouă care nu cuprinde decât cei mai buni genotipi.

Interesant e efectul selecțiunii asupra mutațiilor oscilante. Nestabilitatea raselor ameliorate prin selecția mutațiilor oscilante e inevitabilă, când selecția încetează, oscilanții superiori se amestecă cu cei inferiori și rasa se întoarce la starea intermediară.

E cea ce se numește o încetare a selecțiunii sau *panmixie*.

Omul are un însemnat rol conservator în menținerea raselor plantelor cultivate și a animalelor domestice, pe care le nutrește și apără împotriva acțiunii mediului și a concurenței. Așa se explică faptul că plantele cultivate în grădini lăsate fără îngrijire sunt repede înăbușite de cele sălbatice, fiindcă ele se depărtează prea mult de tipul mijlociu al speciei.

Mai ales la omul civilizată se observă această panmixie pentru multe organe, unde selecția încetează.

„Nu se pot concepe în stare sălbatică — spune Cuénot —⁴⁾ oameni care ar fi miopi, schiopi sau gheboși, femei care să nască greu, sau care să fie incapabile de a-și alăpta copiii lor; cu siguranță nici unii nici ceilalți n'ar avea urmași, în timp ce nu e nici un inconvenient pentru omul sau femeia de astăzi de a avea o vedere slabă, un uterus rău conformat sau glandele mamare nedesvoltate.“

Urmările acestei încetări a selecției, determinată de om sunt însă din ce în ce mai dezastruoase.

⁴⁾ L'Adaptation) p. 131.

Căci defectuositățile sunt conservate, reproduse și transmise descendenților astfel că numărul indivizilor mioopi, hipermetropi, copii cu vegetații, cu dinți stricați merge crescând, iar nașterea fenomen fiziologic devine din ce în ce mai mult un in-

Fig. 2.

cident patologic, dovadă numărul mare al clinicilor obstetricale și al institutelor de maternitate.

De accia cu drept cuvânt remarcă Cuénot că „conservarea celor mai puțin apti, practicală de societățile umane dela începutul lor și considerată apoi ca o obligație socială, e plătită prin slăbirea rasei”.

Tot în legătură cu efectul selecțiunii artificiale asupra mutațiilor oscilante s'a observat că deplasarea continuă a tipului

mijlociu în sensul selecției poate produce progrese extraordinare, avem o așa zisă *orthogeneză* a caracterului selectat.

Unul din exemplele cele mai bune de orthogeneză, determinată de selecție, e al rasei cocoșului *Poenix* cu coada lungă din Coreea și Japonia, rasă creiată acum un secol prin reproducerea constantă a indivizilor care aveau cele mai lungi pene în coadă.

Astfel s'a ajuns ca aceste pene, a căror creștere e continuă în tot timpul vieții paserei, să ajungă până la o lungime de 5 metri, depășind cu mult oscilațiile cele mai extreme ale penelor codale dela rasele ordinare.

Un alt exemplu caracteristic e apoi progresul iuțelii calului englez la curse. Intre 1796—1818, calul englez considerat ca cel mai bun la cursă parcurgea o milă (1609 m.) în aproape 3 minute. Prin selecție cât și prin antrenament s'a ameliorat continuu recordul, aceiași distanță fiind parcursă în 1824 numai în 2 min. 34 sec., iar 1917 în 2 min. 4 sec.

Mărirea cantității de lapte și de carne, prin o selecție încetată și prin un regim special arată deasemenea rolul orthogenezii.

În sec. XVI-lea, în Anglia, un bou de patru ani cântărea viu 203 kgr.; în *Limousin* (Franța) în 1808 greutatea mijlocie era 300 kg., în 1882, de 465 kg.; astăzi boii de 4—5 ani prin creierea de rase precoce cu creștere rapidă ajung 600—700 kg.

Oile de *Larzac* din a căror lapte se fabrică brânză de Roquefort dădeau fiecare anual în 1785 o cantitate de lapte necesară penru fabricarea a 6 kg. de brânză; astăzi această rasă de oi, cu mamelele dezvoltate enorm produc lapte din care se fabrică 14—15 kgr. de brânză.

Când selecția încetează sau când regimul nu mai e menținut în același grad, animalele încep însă să degenereze fapt ce l'am observat și în lumea plantelor cultivate.

Exemple de animale domestice care și-au reluat viața liberă, pierzându-și caracterele căpătate sub domesticire se găsesc mai ales în crescătoriile mari de vite din America de sud, unde selecția omului nu e așa de vigilentă și animalele sunt lăsate aproape în stare sălbatică (s'a observat o regresiuune treptată a mamelelor la vacile care nu mai erau mulse).

Mediul fizic extern și capitalul biologic național

(Conferință ținută la Cluj în 13 Aprilie 1927).

Subt titlul conferinței mele, pe care nu am îndrăznit să-l modific spre a nu altera nimic din concepțiunea generală a inițiatorului,¹⁾ se ascunde întrebarea: Care e contribuția mediului extern la ce am convenit să numim „capital biologic național”? — „Capital” e o sumă sau în cazul de față mai bine o avere care aduce dobândă. Deci subiectul conferinței cerute s’ar putea traduce astfel: care e dobânda pe care o poate opera neamul românesc dela elementele fizice ale avuției naționale? Iar în titlul general al acestui ciclu de conferințe apare întrebarea: întru cât mediul fizic extern alcătuește un factor determinant al evoluției biologice a poporului românesc? — Astfel îmi pare că se pune, cu toată claritatea, problema conferinței mele. E o consultație, adresată unui specialist, dela care se așteaptă dacă nu un răspuns mulțumită căruia să se mărească dobânda națională, cel puțin un răspuns care să lumineze drumuri ascunse încă în întuneric. E o foarte mare cinste care mi se face, dar dela început trebuie să mărturisesc: o cinste care zdrobește. Problema e prea imensă ca să poată fi tratată cu folos real într’o oră. Dovadă e lucrarea d-lui Gr. Antipa „Problemele evoluției poporului român” (București, 1919), care tratează acest subiect într’un volum de 400 pagini, și la care trimit pe cei ce doresc să aibă lămuriri mai dezvoltate în această direcțiune. Atât de vast e subiectul în cât, ajungând la sfârșitul volumului, ai curioasa impresie că diferitele probleme nu sunt suficient adâncite. Și totuș autorului, savant recunoscut, e greu să i se facă o vină din această „tratate pe deasupra” impusă de subiect. Mediul fizic extern e foarte complex. În el intră tot ce poate influența din afară viața unui popor. Dela poziția pe globul pământesc, pe continent și între popoarele vecine, până la relief, climă, ape, înveliș animal și vegetal, avuții ale solului și subsolului, fiecare din ele atât de variate și de complexe. Evident toate aceste probleme nu se pot trata într’o oră. Necesară se impune măcar o împărțire în două mari subdiviziuni: *problema mediului extern propriu zis*, și *problema economică, a avuțiilor naturale* sau prefăcute de om, care avuții aparțin tot mediului extern, însă se poate spune pe cale indirectă, fiindcă presupun punerea lor în valoare prin activitatea

¹⁾ Conferința de față face parte dintr’un ciclu de 18 conferințe organizat de „Secțiunea medicală și biopolitică a „Astrei”, subsecția eugenică și biopolitică”. Ciclul întreg poartă titlul general: „Factorii determinanți ai evoluției biologice a capitalului uman”. Autorul a fost invitat să vorbească despre: „Mediul fizic extern și capitalul biologic național”. Inițiatorul și organizatorul acestui ciclu de conferințe a fost d. prof. Dr. Iuliu Moldovan, viceprezidentul secțiunii medicale și biopolitice a Astrei.

omenească. Spre a nu pluti prea mult în generalitate, trebuie să rămănem la una din aceste subdiviziuni. Mă opresc la mediul extern propriu zis, care cere să fie tratat în primul rând și părăsesc cu regret problema avuțiilor pământului românesc, deși dela început declar că o socotesc mult mai importantă pentru capitalul biologic național și mai accesibilă de o tratare științifică precum și de rezultate mai sigure. Bogățiile pământului românesc, minerale, animale sau vegetale, sunt valori concrete care se pot număra și măsura ușor, așa ca să se vadă dacă sunt folositoare, suficiente sau prisosesc consumului național. — Nu tot așa stau însă lucrurile cu mediul extern propriu zis sau mai bine cu *valorile geografice* propriu zise, căci numai sub această înfățișare, geografică, înțeleg să vorbesc de mediul extern.

Dela început trebuie să semnalez riscul la care se expune un conferențiar, când încearcă să găsească raporturi între mediul extern și viața unui popor.

Geografia modernă este o știință complexă și cu un domeniu foarte întins. Ea caută să descifreze viața pământului în întregul lui, ca glob unitar, dar și pe fiecare porțiune a suprafeței lui. Cât timp se mărginește la elementele fizice ale acestei vieți „*telurice*” e nădejde să poată ajunge la explicații de o precizie multumitoare. Dar în viața telurică intră și factorul organic, biologic, care e mult mai greu de prins și de analizat. Mai intră și factorul sufletesc uman, care e atât de subtil, înzestrat cu atâta spontaneitate, în cât știința nu îl poate prinde și fixa de cât numai în câteva din aspectele sale secundare. Viața unui râu sau unui munte, alcătuită din elemente fizice, o poți cerceta și explica mai ușor pe cale științifică. Mult mai greu viața unei plante sau unui animal, care au însușirea de a lupta, de a se adapta și de a învinge o parte din piedicile mediului fizic. În sfârșit, extrem de greu poate deveni obiect de cercetare științifică, viața unei societăți, a unui popor sau unui stat, care introduc în rezultatele de factori ai naturii, un element nou, fundamental deosebit, fiindcă implică *libertate*, deci activitate neprevăzută, un factor care incurcă socotelile științei și face ca rezultatele care în lumea fizică pot fi *sigure*, în lumea organică să fie *posibile*, iar în lumea psihică să fie numai întrucâtva *probabile* sau *aproximative*.

Când cercetezi raportul între mediul extern și un popor te lovești dela început de această mare piedecă. *Logic e imposibil să se tăgăduiască faptul că mediul extern trebuie să influențeze un popor*. Aceasta e o convingere generală, închisă sub forma de postulat, la temelia geografiei umane și a oricărei științe care încearcă să studieze raportul dintre om și mediu, fie că se pornește dela mediu, cum face geografia, fie că se pornește dela om, cum face sociologia, etnografia, istoria, biopolitica și alte științe înrudite. Dar când încerci să ieși din generalitate și să te cobori în cazuri particulare la dovedirea

precisă a acestui adevăr, atunci te izbești de greutateți adesea imposibil de invins.

Un organism etnic e *plastic*. În el se imprimă impulsunile mediului extern. Dacă ar fi numai atât, ar fi ușor unei științe să descopere și să înregistreze urmele lăsate de mediu asupra organismelor etnice. Dar aceste organisme nu sunt pasive. Ele *trăesc*, deci se creează neconținut, în mijlocul și în parte din elementele externe care le înconjoară. Există o *interacțiune* neîntreruptă între mediu și popor, cea ce face ca evoluția unui popor să nu fie impusă pasiv de mediul extern, ci să fie o neconținută *adaptare activă*, un *compromis* între direcția mediului și răspunsul dat de organismul etnic. Această complicație foarte mult problema și exclude aproape total posibilitatea stabilirii legăturilor cauzale precise. Însăși viața sub forma sa elementară — plantă sau animal — are o inițiativă care introduce elemente incalculabile în raționament, dar viața *umană* sub manifestarea sa înaltă și colectivă de viață etnică sau națională! Suntem într'un domeniu de *libertate*, deci de neîngrădire. Aceasta înseamnă că la *aceleași* impulsii ale mediului (există însă impulsii *identice* ale mediului?) un popor reacționează într'un fel, iar alt popor în alt fel. Și chiar dacă am avea pilde că la alte popoare, în cazuri identice, s'au întâmplat anume lucruri, am putea oare conchide cu necesitate că la noi se va întâmpla tot așa? Voința liberă a omului, luat ca individ, și voința colectivă a popoarelor, intră în combinație ca un agent de progres și *multiplă numărul soluțiilor posibile*. Problema se complică și mai mult când nu avem în vedere numai viața așa numită „vegetativă“ a popoarelor, ci încercăm a lămuri raportul dintre mediul extern și *temperamentul* popoarelor. E relativ mai ușor să urmărești raportul între mediu și densitatea populației, migrațiunile felul de hrană, de îmbrăcăminte, de locuință, dar cum să nimeri rezonanța din sufletul popular care corespunde factorilor fizici ca relief, climă, apă, etc.? Cine intră în acest domeniu trebuie să pășiască cu o extremă prudență dacă are pretenția să rămână în limitele științei.¹⁾

¹⁾ Nu vreau să spun că principial nu se poate ajunge la un rezultat valabil în această direcțiune. Rezultatul depinde de subtilitatea și ingeniozitatea metodei întrebuintate. Dovada o avem în cercetările făcute de Americani în ultimul timp asupra raporturilor dintre climat și energia umană. Rezultatele sunt bazate pe numeroase minuțioase observări care înregistrează cum, în raport cu variația elementelor climatului, variază energia diferitelor categorii de oameni, aparținând la grade deosebite de civilizație, pe diferite latitudini, etc. V. în deosebi ELLESWORTH HUNTINGTON, *Civilisation and Climate* New-Haven, 1922; bun și clar rezumat în E. HUNTINGTON and S. CUSHING, *Principles of Human Geography*, New-York, 1924 (p. 248-262). — Ce e valabil pentru știință în Statele-Unite, este valabil și în România — însă numai dacă se ajunge la rezultat prin aceleași procedee de observare și înregistrare amănunțită și îndelungată. Noi nu am atins încă acest stadiu de cercetare a problemelor relative la mediu fizic și societate, mulțumindu-ne cu generalități și speculațiuni care se pot face ușor și fără muncă.

E de admirat curajul geografilor — e drept însă, mai mult al geografilor diletanți — care afirmă fără ezitare legături cauzale strânse între natură și om, și nu numai atât! — dar chiar între nuanțele fizice ale mediului natural și caracterele specifice ale unui grup etnic. Și uneori astfel de imprudențe descoperim nu numai la diletanți. Cred că d. Gr. Antipa, pentru activitatea științifică a căruia am un deosebit respect și care e un savant incontestabil cu admirabile cercetări de geografie, imi va ierta dacă îi atrag atenția asupra unui pasagiu din lucrarea amintită, în care am impresia că a alunecat pe panta afirmărilor greu de dovedit.

Iată un pasagiu din lucrarea menționată: „Problemele evoluției poporului românesc“:

„... Tot astfel și ceilalți factori ai climei — seninătatea cerului, nebulositatea, starea higrometrică, etc. — influențează fiecare viața, sănătatea, munca, obiceiurile, trupul și chiar starea sufletească a poporului nostru. *Temperamentul său viu, de ex. își are origina în seninătatea cerului — însă iernile grele îl fac să fie tot deodată și calm și moderat, — iar trupul său musculos, dar uscat, în starea higroscopică a atmosferei climei continentale; nopțile senine cu lumina lunii i-au dezvoltat încă din viața sa păstorească acea bogată fantazie — manifestată în poveștile și poeziile sale populare, — aceea muzică originală*, manifestată prin doinele sale inspirate de freamătul pădurii, de cântecul pasărilor, de murmurul apelor și de toate acele fremușeți ale naturii în mijlocul cărora își petrece el viața“ (p. 180).

Un temperament viu — care totuși e calm și moderat — o consecință a seninătății cerului și a iernilor grele? Trupul musculos, dar uscat, o urmare a stării higroscopice, adică a umezelii aerului, — deși de atâtea ori un țăran uscat ar deveni gras, fără să schimbe starea higroscopică, ci mai curând schimbând hrana insuficientă de mămăligă cu murături prin o hrană mai substanțială! — Dar nopțile senine cu lumina lunii care dezvoltă fantazia bogată și muzica originală... Freamătul pădurii, cântecul pasărilor, murmurul apelor.. Dar aceasta e poezie — căci dacă ar fi știință, am putea întreba: Avem noi studii care să dovedească măcar că e justă afirmarea despre „bogata fantazie“ a poporului român? Intru cât e bogată? E mai bogată că a Sărbilor, Bulgarilor, Ungurilor, Rutenilor? Cine a dovedit-o? — Muzică originală? Cine a definit la noi această muzică, măcar în elementele sale distinctive, ca să se poată afirma că e originală? S'a lămurit vreodată ce e al nostru și ce e împrumutat? Și chiar dacă astfel de studii ar exista — și va mai trece poate un veac până să le avem — să afirmi că fantazia bogată și muzica originală s'au dezvoltat sub influența nopților senine, freamătului pădurii, cântecelor pasărilor!

Cât ne privește, credem că e mai potrivit să ne abținem

de la astfel de considerațiuni și să declarăm modest că deși, logic, legătură între mediul extern și sufletul poporului trebuie să existe, știința noastră, în starea ei de acum, nu a găsit încă procedeul care pune în evidență acest raport ascuns. Să evităm alunecările în verbalism care nu rezolvă nimic, și să avem măsura de prudență necesară spre a ne opri când ne-am apropiat de limita critică. — Dar atunci să renunțăm la problema raportului dintre factorii fizici și viața poporului românesc? — Nu. Dar în primul rând să ne dăm seama de dificultatea problemei.

Cuvintele „mediu fizic” și „viața poporului românesc” par simple și clare. Subt ele însă se ascund înțelesuri extrem de complexe. Am văzut că subt „mediu fizic” se înțelege și situația pe glob, și relief, și climă, și ape curgătoare, și bogății de tot felul ale pământului. Subt „viața poporului românesc” se înțelege viața biologică vegetativă, dar și viața psihică; aglomerări umane subt forma de sate și orașe, densitate a populației, formațiuni politice de state, dar și calități sufletești de muzică, energie, curaj, entuziasm, patriotism, manifestări artistice; se înțelege și rasă, ereditate, omogenitate etnică, prolificitate, dar și rezistență fizică, sănătate sau boală, sobrietate sau destrăbălare... — Vedeți cât de complexe aspecte, îndată ce analizezi cât de puțin cuvinte care par atât de simple! Și mai mult: Mediul fizic are elemente care se pot considera fixe pentru viața unui popor: mii de ani munții nu se schimbă, clima are aceleași variații, apele acelaș regim. Dar alte elemente ale mediului fizic se schimbă chiar în timp scurt: ajung 50 de ani ca să se despădurească o țară, ca o stepă să fie transformată în câmp de cultură, iar o grădină ca a Mesopotamiei să se prefacă într'un pustiu de ierburi sălbatece. Un râu cu inundații poate deveni în scurt timp un canal navigabil sau o formidabilă energie electrică. Tot așa în lumea animalelor. În trecut țările noastre erau prețuite pentru ceara și miera lor, pentru oile și caii vestiți în toată lumea. Astăzi aceste viețuitoare joacă în rol secundar în tabloul biogeografic al țării noastre. — În trecut avuțiile minerale erau sarea și aurul adunat din nisipul râurilor sau din minele Ardealului. Astăzi pe planul prim au înaintat repede petrolul și gazul metan, de care nici nu se vorbea în trecut. Deci *însăși mediul extern în bună parte nu e fix, ci evoluează: unii factori, odată importanți, cad în umbră și în locul lor se ridică alți factori nebănuți.* Cât privește viața unui popor, ea în întregime e o evoluție, uneori în sens progresiv, alteori în sens regresiv; uneori, în aceiaș epocă, prezintă caractere de progres în o parte din factorii săi, și caractere de regres în altă parte de factori. Toți factorii care compun această viață se prefac. Dela o generație la alta, se schimbă stările sociale, averile, mentalitatea. Cum să găsești regula care le poate rezuma pe toate?

Poate singurul mijloc de a scăpa de încurcătură este să

părăsim generalitatea și să ne coborâm la câteva raporturi concrete care pot fi bine precizate și se pot urmări fie extensiv, fie evolutiv. Dacă lăsăm la o parte factorii economici, cei mai importanți și mai ușor de definit. — de care am spus că nu ne putem ocupa astăzi —, rămân factorii fizici propriu ziși din care, eliminând tot ce îndeamnă la speculație și la plutirea în vag, vom alege numai câțiva factori concreți, *locali*, atât de considerabili în cât se impun dela sine prin influența lor asupra poporului românesc. Aceștia sunt: *așezarea în Europa și față de vecini, și marile personalități geografice: Carpații și Dunărea.*

Nici din „viața poporului român” nu vom putea urmări de cât un grup redus de aspecte. În primul rând ne va preocupa influența factorilor locali amintiți asupra câtorva din aceste aspecte care pot fi urmărite mai ușor, atât în prezent cât și în trecut, ca: *repartiție, masă etnică, migrațiuni, formațiuni politice, hotare, centre politice și administrative*, adică elemente asupra cărora avem material bogat actual și asupra cărora istoria dă des informațiuni. Numai în mică măsură vom putea atinge problema temperamentului și calităților sufletești ale neamului nostru; dar când concluziile vor veni dela sine, impunându-se în chip natural, bine înțeles nu vom evita a atinge și această latură.

Care va fi *metoda* de urmat? Cea mai potrivită pare o metodă pe care voi numi o istorico-geografică. Adică nu vom căuta să descoperim în fapțura actuală a poporului românesc influența exercitată de factorii fizici independent de contingențele timpului, ci cu ochii unui geograf vom urmări indeosebi *trecutul* poporului românesc, și din analiza lui vom vedea întru cât factorii fizici au contribuit la evenimentele însemnate ale trecutului. O astfel de metodă dă garanție de obiectivitate, căci toate elementele problemei sunt procurate de o știință străină, ferește de speculație, căci te silește să lucrezi cu fapte precise, stabilite prin documente, și în acelaș timp permite să vezi cum acționează aceiași factori geografici sub diferite împrejurări. Căci *acțiunea factorilor geografici nu e identică în toate timpurile*, ci variază sub impulsul faptelor istorice de natură deosebită. Un fluviu, în vremurile de pace e un drum de legătură între popoare, iar în vremuri de războaie e o piedecă naturală greu de trecut. Un lanț de munți poate ocroti în văile sale o populație, dar o poate și despărți, când pe acești munți evenimentele au fixat un hotar. O deltă poate fi o cetate naturală înconjurată de ape, dar poate deveni, tot din motive istorice, o regiune pustie. Delta Dunării, în evul mediu a fost în repetate rânduri o formidabilă cetate, începând cu primele năvăliri până la Bizantini, Venețieni și Genovezi; apoi a fost o grădină de poame vestite sub Turci și în sfârșit a rămas aproape pustie, până azi, de când Rușii au împins hotarul până la Chilia și au pretins ca toată populația din Deltă să se re-

tragă spre a lăsa o zonă neutrală între cele două Imperii care săreau la bătae îndată ce se atingeau.

Reducând problema la aceste dimensiuni și urmând cât mai des va fi posibil metoda lămurită mai sus, să încercăm a intra în miezul prelegerii noastre. — Aceasta cu o rezervă care cred că se impune dela sine și care poate e chiar inutil să o mai adaug: considerațiunile de mai jos sunt numai o *schită* aruncată din fuga gândului și care dă o *siluetă*, fixând numai câteva linii generale ale unui viitor studiu care rămâne de făcut. Oricâte defecte ar avea o astfel de schită, ea are cel puțin meritul de a arăta cum înțelege autorul să trateze din punct de vedere geografic problemele istorice și ce rezultate poate da o astfel de tratare.

Va fi mirat pe unii faptul că încep cercetarea cu *situația teritoriului nostru național în Europa*. O „situație“ pare ceva abstract și pasiv iar nu un factor geografic. Însă problema spațiului și a situației în spațiul concret nu e de loc indiferentă nici pentru viața poporului luat în masă, nici pentru directivele sale politice, nici chiar pentru manifestările sufletești ale neamului românesc.

Privind o hartă a Europei, se poate constata că ce numim „Europa“ este o simplă peninsulă a Asiei, abia ceva mai mare, deși mult mai crestată, de cât India. Jumătatea de Răsărit a Europei e atât de strâns legată de Vestul Asiei, în cât nu se poate găsi un hotar precis. Acelaș pământ șes, aceeaș climă, aceleași râuri, aceeaș populație. Din această legătură intimă a eșit numele curios *Eurasia*, care se dă Europei și Asiei considerate ca un singur continent. Numai după ce ai trecut de ținuturile rusești care cuprind jumătate din Europa, înfățișarea continentului se schimbă cu totul. Lărgimea continentului se îngustează între cele două „mediterane“ nordică și sudică (M. Baltică și M. Neagră); apare imensul arc încordat al munților Carpați; linia țărmurilor începe a deveni foarte crestată, însoțită de nenumărate peninsule și insule iar interiorul e o alternanță de munți, dealuri și câmpii, care variază la infinit aspectul reliefului și permite formarea de compartimente, comunicând ușor între ele, fiindcă înălțimile nu sunt mari, iar râurile numeroase sparg drumuri în stâncă și deschid trecători de legătură. Contrastul între cele două jumătăți de Europă e atât de puternic în cât mulți geografi pretind că Europa adevărată e numai partea peninsulară, până la istmul dintre Baltica și M. Neagră, iar tot restul, pe care s'a întins nu de mult imperiul rusesc, aparține Asiei. — Deosebirea nu se mărginește numai la înfățișarea fizică. Însăși viața omenească e deosebită. La Răsărit predomină popoarele nomade amestecate între ele, rămase într'o stare de semibarbarie, din care, timp de două secole, s'au silit să-ie scoată împărații absoluți ai

Rusiei. La Apus predomină popoarele agricole, industriale și comerciale, adunate în state bine diferențiate, ajunse la o întocmire superioară, care alcătuiește civilizația europeană. La Răsărit haos, la Apus rânduială și civilizație.

Această stare nu e caracteristică numai pentru vremurile moderne. Aproape aceiași deosebire exista și pe timpul nașterii poporului român, când Europa peninsulară era împărțită în două cercuri de civilizație cu rădăcini adânci în preistorie. În jurul Mediteranei nordice se afla cercul civilizației eroice germane, mai puțin cunoscută, dar cu caractere originale evidente, iar în Sud se afla cercul mult mai însemnat al strălucitei civilizații mediterane sudice, reprezentată prin Greci și Romani. Numai la Răsărit, în câmpiile eurasice, mocnea aceiași nebuloasă informă de popoare pastorale, sărace și flămânde, care rătăceau gonite de foamete sau atrase de regiuni cu ierburi mai înbelșugate. Și atunci, ca și acum, tot din Răsărit veniau primejdiile pentru orașele bogate ale Sudului ca și pentru austerele așezări ale Germaniei. Hotarul de Răsărit al Europei propriu zise, lung de peste o mie de km — pe linia Tyras (Cetatea Albă) — Samland (Danzig) — era apărat de bariera Carpaților în fața cărora se întindeau mlaștinile imense ale Pripetului. La Nord și la Sud de Carpați rămăneau însă două porți largi, pe unde s'au strecurat mai toate năvălirile. Poarta sudică, dintre Carpații Buzeului și Mare, era și în antichitate cu mult cea mai importantă, fiindcă deschidea drumul spre civilizația sudică. Imperiul roman, care reușește să adune sub sceptrul său întreaga lume mediterană sudică, își dă seama de primejdie și caută să pună mâna pe această poartă și să o întărească. Valea Nistrului, adâncă și cotită ca o tranșee, era o primă piedecă serioasă pusă în calea năvălitorilor. Dar aceștia o trecuseră de mult. Adevăratul hotar rămănea Dunărea largă, cu malul său drept mai înalt, cu lunca sa plină de lacuri și de păduri și cu citadela muntoasă a Dobrogei. De aceia malul drept al Dunării este cel întărit cu puternice cetăți, iar Dobrogea în întregime e un adevărat lagăr în care fortificațiile se țin lanț. Cine doarește să-și dea seama de această imensă citadelă antică să privească hărțile și să citească comentariile în legătură cu acest ținut, din V. PARVAN, *Începuturile vieții romane la gurile Dunării* (București, 1923). Două sisteme de „valuri” de pământ, primul dela Siret până la Nistru, pe la coada lacurilor basarabene, al doilea mai la Nord, la limita dintre pădure și stepă, apărau linia Dunării. Urma malul drept dobrogean, cu cetăți dese și puternice, la interval de abia 20 km una de alta, — apoi, mai la Sud, unde Dobrogea se gătuiește între Cernavoda și Constanța, valea Carasu, adevărat șanț natural, larg și plin cu apă, era însoțită de alte linii de valuri neîntrerupte, dela Dunăre până la Mare.

O poartă însă nu se apăra bine numai pe o latură. De aceia Traian, după pregătiri înțelepte, după crearea de șosele

nemuritoare și după zidirea podului peste Dunăre, poate cea mai grandioasă operă inginerească a antichității, trece Dunărea și în cunoscutele războaie contra Dacilor, supune și citadela transilvană, de unde putea supraveghia și apăsa asupra drumului deschis al câmpiei muntene. Astfel se înfige în pământul dac sămânța unui neam nou, pe care îl vedem aci la începuturile sale, îl pierdem în epoca de întuneric a Evului Mediu, dar îl regăsim tot aci după o mie de ani, neclintit pe pozițiile sale dăruite de marele strămoș, cu conștiința latinității și a originii sale imperiale.

Suntem așezați pe hotarul lumii civilizate, stăpânim poarta năvălirilor spre Sud și tot sistemul de cetăți naturale și de întărituri ale acestei porți: scutul basarabean, citadelele transilvană și dobrogeană, precum și întreagă linia Dunării de jos; acestea sunt *realități geografice* de situație care îndeamnă neamul nostru spre o anumită linie de purtare. De câteori pământul acesta ia rol de poartă a năvălirilor, de atâtea ori neamul nostru, prin forța împrejurărilor, devine apărătorul civilizației amenințate dinspre Răsărit. Așa a fost în trecutul depărtat, așa a fost chiar când năvălirea venia mai mult dinspre Sud — cu Turcii — de cât dinspre Nord, așa este și în prezent, când Răsăritul a căzut în barbaria sa firească, pierzând pe stăpânul care îl disciplina cu biciul și îl împingea de silă în rândul țarilor civilizate.

Această vecinătate periculoasă nu e fără urmări. Trecutul nostru zbuciumat o arată. Primele izbiri din Răsărit — de atâtea ori neașteptate! — noi le primim și, de vrute de nevrute, noi trebuie să ne jertfim, pe când cei din spatele nostru câștigă răgaz de pregătire, ca apoi să trimită oști de apărare tot pe teritoriul nostru. Vecinii care de atâtea ori se mândresc că sunt mai înaintați ca noi, uită că jertfei noastre dătoresc în bună parte înaintarea lor. Primele izbiri sunt cele mai teribile și mai greu de prevăzut. Urmarea a fost că pe pământul nostru s'au petrecut cele mai mari grozăvii ale războaielor, și țara aceasta a suferit cele mai dese și mai totale pustiiri. Abia se înfripau orașele, abia începea înflorirea unei civilizații care totdeauna s'a dovedit încântătoare, plină de gust și de măsură, de un fel de frăgezime și impetuoșitate tinerească, distinctă de a tuturor popoarelor din jur, — și repede se prăvăleau fulgerător nenorocirile. Puține neamuri au avut parte de cataclisme istorice atât de mari. De sigur au fost și la alții, înfrângeri, cuceriri, dezastre — dar ce a fost cu adevărat de preț a rămas la adăpost: monumente, opere de artă, averi, familii, cinst, tradiții... Așa că după războaie, „capitalul național” se refăcea fără știrbiri prea mari. La noi cataclismele au fost înfricoșătoare. Toate începuturile distruse, toate averile jefuite, toate nenorocirile acumulate; țara pustiită în câteva zile până în poala munților; dezastrul fără nădejde, cu cortegiul său de robie, jaf, necinste și paralizare a vieții naționale. Războaiele la noi schim-

bau până și icoana geografică a pământului, iar poporul, de pe o zi pe alta, se vedea redus la simpla viață vegetativă — când și aceasta putea fi salvată... „să le rămăe numai ochi ca să plângă“ striga kneazul acum o sută de ani, aruncând cu cizma în giubeaua boerului cu barba albă udată de lacrimi. — Dar asta a fost acum o sută de ani. De atunci lumea s'a mai schimbat în bine... De loc! Aceleași nenorociri și în ultimul războiu. Teritoriul redus la un „triumhiu al morții“, toată hrana distrusă sau jefuită sistematic de dușmani și de prietini, toată averea în aur trimisă la Moscova, tot ce a fost mai de preț în muzee și colecții, dela „cloșca cu pui de aur“ până la întâile documente ale țării, până la tablourile lui Grigorescu, — date în seama *prietenului* din Răsărit... Vă aduceți aminte basmul: „Uuu! n'aude, n'a vede, na greul pământului, na ușorul vântului!“ Așa strigă eroul așteptând ajutor în clipa supremă, ajutorul credincios din Răsărit, care trebuia să se apropie... Iar imrejur hiena bulgară, cu buldogul german și javrele austro-ungare, ocolind liniștite prada, gata de sfășiere... Așteptam plini de o nădejde neclintită ajutorul ursului dela Nord, uriașul răzbunător, „greul pământului“ așteptam stolurile de Cazaci, iuți ca rândunelele, „ușorul vântului“. Numai o mână de ajutor: „Tu ține numai marginile, că de luptat mă lupt eu!“ Și la înfrigurarea sublimă a copilului naiv și nenorocit, a răspuns rânjetul ironic în barba murdară de băutură, a răspuns dulceaga privire slavă, perfidă și indiferentă, a fapturii care de mult trădase și pregătea cuțitul să injunghe jertfa pe la spate ca să o împartă în două cu dușmanul... Stürmer și Tisza... „Una ție, una mie! Tu Moldova, eu restul...“ Mițise basmul! Mițise toată credința idealistă milenară în cinste, onoare, adevăr și prietenie. Sfârșitul era în față... Și atunci, s'au răsturnat destinele. Degetul imperios al Celui de Sus a împins iritat arătătorul ceasornicului; l'a întors dintr'o dată dela dezastru, la răsplată și la nădejde. — Căci atât ne-a rămas în clipe de prăbușire, atât de repetate în trecutul nostru. Un fel de resemnare la nenorociri, dar și o încredere totală în dreptatea lui Dumnezeu, care știe să paralizeze și să aducă mângăierea prigonitilor.

Astfel de întâmplări lasă urme până în leagănul copiilor. Pe fondul sufletului românescă este așternută *ingrijorarea* care pune o notă deprimantă pe tot trecutul și prezentul nostru. De ce să ne mirăm că doinele noastre plâng, că vorba țaranului e rară și privirea lui adesea bănuitoare? De ce să ne mirăm de fatalismul filosofiei populare, de rezistența la inovații, de lenea visătoare și tristă pe care o întâlnim atât de des chiar la tineri? De ce să ne mirăm de slăbirea energiei morale care a ajuns să îngădue, subt pedeapsa atât de ușoară a sarcasmului și a disprețului, delictе din partea conducătorilor, de care s'ar fi rușinat și lumea fanariotă? Toate aceste însușiri negative sunt rezultatul unei aspre experiențe a trecutului. De sigur, înprejurările istorice sunt cele care au modelat acest suflet româ-

nesc. Dar aceste împrejurări istorice au fost determinate și de situația geografică defavorabilă dezvoltării normale a neamului nostru. Întreg teritoriul național se află în zona cea mai critică a Europei, la răspântia furtunilor.

Și totuși nădejdea nu trebuie pierdută. Niciodată poporul nostru nu s'a aflat în condițiuni mai prielnice ca acum. Unirea mai tuturor Românilor sub un stat românesc este o forță care poate îndrepta multe neajunsuri, mai ales că această unire a fost însoțită de sfărâmarea Imperiilor din apropierea noastră. Câteva sute de ani ne-am strecurat fiindcă trei Imperii mari și lacome se băteau asupra noastră. Cel care se pregătea să ne înghită era oprit de celelalte două care doreau același lucru. Dar jocul acesta periculos nu se putea ști unde va duce. Astăzi, astfel de monștri politici, care ne umpleau viața de spaime, au pierit din jurul nostru. Suntem o țară mare, între țări de aceeași mărime, cam cu aceleași forțe, aparținând aceluiaș cerc de cultură. Chiar spre Răsărit se pare că se naște din cioburile vechiului colos, un stat nou, de aceeași mărime, Ucraina, care ne-ar despărți de marea primejdie a unui stat rus cu aspirațiuni imperialiste. Se stabilește un echilibru de forțe similare în acest colț de Europă, și acesta e cea mai bună chezășie de pace. Dispare vasalitatea, fiindcă au pierit mâncătorii de state. Numai *timp* să avem, spre a întări și fixa stările politice de acum... *Timp și minte...*

Poziția geografică a rămas aceeași, dar altă istorie se desfășură acum în cadrul geografic. Și aceasta arată valoarea specială a elementului geografic: el e o *potență* care se realizează favorabil sau defavorabil, după cum îi dau directiva curențele istorice. Aceasta nu înseamnă că valoarea lui e nulă. El intră în componența evenimentelor istorice ca un factor de care trebuie să se țină seamă, căci altfel nu se poate lămuri rezultatul, dar *nu el* determină mersul acestor evenimente, cum crede școala „deterministă” a lui Ratzel. O astfel de doctrină poate fi primejdioasă dezvoltării naționale, prin faptul că depreciază inițiativa pe care se cuvine să o aibă un popor. Căci *un popor plin de energie, oricari ar fi împrejurările geografice, reușește, prin forța sa sufletească, să-și facă un asociat din mediul fizic.* Olanda se coboară încet sub valurile mării și nici o putere omenească nu poate împiedeca această coborire. Totuși voința și stăruința Olandezului face ca marea să nu poată înainta; ba chiar Olandezul a găsit mijlocul de a-și mări teritoriul național în paguba mării, secând și îndiguind lacuri intruse, care din funduri de mare, au ajuns grădini fertile. Tot așa, din Tyr, o stâncă stearpă inconjurată de valuri, lângă un țarm pustiu, Fenicienii au făcut în antichitate metropola unui imperiu comercial. Atât e de mare puterea de voință a popoarelor!

Dar e timpul să ne ocupăm de un alt factor extern în legăturile lui cu neamul românesc. Să examinăm, în fugă, căci

altfel nu e cu putință, *problema Carpaților*, a lanțului de munți care ne brăzdează țara prin mijloc. După geografii unguri, Carpații nu pot fi decât hotarul de Răsărit al Ungariei. Statul nostru actual ar fi o absurditate geografică, fiind separat în două de acest lung masiv muntos care provoacă o minimă tocmai în miezul țării. Într'o lucrare anterioară¹⁾ am arătat valoarea acestei argumentări croite după tipicul determinismului german. Carpații nu ne stânjenesc pe noi, cum nici Balcanii nu stânjenesc pe Bulgari și nici Alpii pe Elvețieni. Cu atât mai puțin, cu cât Carpații nu sunt nici atât de înalți ca Alpii, nici atât de sălbateci ca Balcanii. Carpații noștri sunt munți mijlocii, îmbrăcați într'o splendidă haină de vegetație, cum nu au nici Alpii nici Balcanii; sunt munți cu destul de multe trecători, cu plaiuri întinse și numeroase basinuri interioare, care pot fi populate — și odată au și fost — mai mult decât sunt astăzi. Căci populația rară a Carpaților nu vine atât din cauze pur geografice, ci mai ales din împrejurarea că pe creasta acestor munți a întârziat o jumătate de mileniu un hotar. De hotar fug așezările omenești, iar dacă nu fug, ele sunt gonite de statul care nu vrea să aibă conflicte de hotar, mai ales când deoparte și de alta a hotarului trăiește acelaș popor, pe un versant, liber, iar pe celalalt versant, asuprit. Odată cu dispariția hotarului, piedeca dispare și populația începe a se îndrepta iarăș spre munte. Și acest munte nu e deloc ostil, cum s'a spus. Dovadă basinul Petroșenilor, așezat în creerii munților, basin în care populația crește atât de repede din cauza câtorva mine de cărbuni. Dovadă valea superioară a Prahovei, care s'a populat până în creasta Carpaților și pe care s'a dezvoltat o puternică industrie montană. Se poate spune cel mult că acest lanț de munți nu e încă locuit, dar nu că e dușman locuirii omenești. Se va popula în viitor, prin creșterea normală a populației țării, cum probabil a fost mai mult populat în trecutul depărtat, când câmpiile amenințate de năvăliri își trimiteau satele la adăpostul munților.

E mare și frumoasă problema raportului dintre Carpați și neamul românesc. De ea este legată însăși existența poporului nostru. Dar dacă până acum studiarea ei a dat puține rezultate, de vină e și faptul că această problemă nu a fost pusă destul de bine și nici în toată complexitatea sa. Vom arăta un aspect al acestei probleme care nu a fost cercetat până acum. Din considerațiuni generale expuse mai sus, rezultă că dacă înfățișarea geografică actuală poate fi de mare folos în judecarea trecutului, totuș nu trebuie să judecăm, numai după împrejurările actuale, funcțiunile din trecut ale unei regiuni geografice. O individualitate geografică oferă o serie de posibilități de manifestare. Istoria face ca într'o epocă să se realizeze o posibilitate, în altă epocă altă posibilitate. Carpații au rămas

3) *Carpații în România de azi*, Convorbiri Literare, 1924.

veşnic aceiaşi munţi pe care îi vedem astăzi, dar poporul românesc s'a schimbat şi a reacţionat deosebit faţă de ei. Chiar dacă — în starea de densitate mare, de civilizaţie şi înaintare economică actuală — Carpaţii ar fi inospitalieri, nu tot aşa au fost în trecut, când poporul românesc era rarit, când cerinţele lui erau reduse la minimum, când ocupaţia era mai mult pastorală şi mai puţin agricolă, când regiunile de câmpie din jur erau primejdioase fiind prea expuse invaziunilor. În astfel de condiţiuni, Carpaţii nu mai erau o regiune inospitalieră, ci din potrivă erau *singura* regiune care ofere o relativă siguranţă, o bună apărare şi o hrană suficientă pentru satele mici de vale sau pentru satele răsfirate de plaiuri. Şi că a fost aşa, avem unele indicii chiar în istoria epocii nebuloase a întemeierii principatelor.

E greu de admis că ne aflăm numai în faţa unei coincidenţe fără însemnătate, când se pomenesc principate româneşti tocmai în cele trei masive mari, complexe, cu platforme extinse ale Carpaţilor româneşti. Oricât de nesigure ar fi izvoarele istorice, se pare că în masivul Bihorului a fost un principat la sosirea Ungurilor în Ardeal. Acest masiv are toate condiţiunile cerute de o aşezare mai importantă de munte: bazine fertile interioare apărate de chei sălbatece, Beiuş-Vaşcău, Călata, V. Hăşdatelor şi Iara, basinel superior al Arieşului, plaiuri extinse care pot fi păşunate şi semănate la altitudini de peste o mie de metri, sate răsfirate pe înălţimi (Mărişel, Fărcaşa, Râmeţi) drumuri pe culmi, chiar târguri pe înălţimi, din care unul (pe muntele Găina) s'a păstrat până în vremea noastră. Însăşi populaţia de Moţi, păstrează un caracter original şi mândru, bine diferenţiat de al regiunilor vecine.

Mai clar apare lucrul în Carpaţii meridionali, unde se certifică cu siguranţă un principat în secolul XIII. În acest complex muntos întâlnim aceleaşi caractere semnificative. În primul rând multe bazine interioare sau marginale fertile, apărate de chei sau „porţi” (numeroase „*tări*”: Ţara Haţegului cu ruinele Sarmisegetuzei dace şi romane, închisă de „Poarta de fier”¹⁾ şi de „Poarta” de lângă oraşul Haţeg; ţara izvoarelor Jiului — basinel Pietroşenilor —; ţara Jiului oltenesc — depresiunea subcarpatică din Gorj — închisă de dealul „Branului” spre Sud; ţinutul Loviştei, care mult timp a fost un judeţ independent, întinzându-se şi în Argeş, unde cuprindea basinel Titeştilor; ţara Oltului ardelenesc; ţara Barsei, lângă trecătoarea atât de importantă a Branului,²⁾ care şi el are „Poarta” lui. Tot în acest masiv întâlnim cea mai mare extensiune a platformelor sau şesurilor înalte, adică a *plaiurilor*, cu vechiul cuvânt românesc. Aceste

¹⁾ Care trebuie deosebită de „Porţile de Fier”, de lângă Dunăre. Acestea, alcătuiesc şi ele un complex geografic unitar, care s'a tradus istoriceşte în formaţiunea politică a Banatului Severinului.

²⁾ Bran = poartă întărită, oprelişte.

plaiuri puteau hrăni mii de turme, cum au făcut până în zilele noastre. Și aci întâlnim numeroase sate răsfrate pe înălțimi, stăruind până astăzi, cu viață statornică agricolă și pastorală, ca în podișul Mehedinți, în M. Sebeșului și în acel colț de țară suspendat al Branului, cu cătune până la 1300 m. Întâlnim pretutindeni foarte vecni drumuri de culme — despre unele avem dovezi că au funcționat din antichitate până acum: drumul trecătoarei Vâlcân și drumul pe la Tabla Buții —, precum întâlnim misterioasele târguri pe înălțimi, începând din grupul Retezatului, Paringului și Căndrelului, până în poalele Leaotei și în preajma Branului.¹⁾ — Să nu uităm numele de *Muntenia*, care mărturisește că adevărata țară veche era a muntelui, la care numai în urmă a fost anexată pe încetul câmpia. Să nu uităm posesiunile, recunoscute de regii unguri, ale primilor domni români în Ardeal, care arată Voivodatul întinzându-se pe ambele versante ale Carpaților, deci având în miezul lor muntele. Să nu uităm numele dat de Patriarhie primului Mitropolit român: Mitropolit al Ungro-Vlahiei și exarh al plaiurilor. Acest nume e aproape o caracterizare geografică: el atestă ambele versante carpatice și pune în evidență platformele, pe care le descopere după șase sute de ani d. EM. DE MORTONNE. Să nu uităm capitalele așezate sub munte și migrațiunea lor: Curtea de Argeș și Câmpulung (atras de drumul comercial al Branului, care era întărit atât pe creasta muntelui cât și la ășirea din dealuri: cetatea lui Negru Vodă, și abia târziu Târgoviște, pe acelaș drum de comerț, dar cu legături mai ușoare atât spre Prahova și Teleajen, cât și spre Vlașca și Vlășia câmpiei, acum cucerită și populată până în Dunăre. Și asemenea să nu uităm că în vremuri de primejdie, țara se retrăgea în vechile ei limite, sub paza muntelui, părăsind în câteva zile toate așezările expuse ale câmpiei, și zăvorând toate „cheile“ dinspre dușman.²⁾

În sfârșit a treia formațiune de principat românesc se înfiripează în acel *triplex confinium* nordic tot atât de vast și de complex, și cu aceleași caractere prielnice. De-o parte cuibul Maramureșului închis de toate părțile, — afară de „poarta“ de Apus, pe unde a venit robia —, de altă parte munții Bucovinei, alcătuiți din *obcine* paralele, închizând *câmpulunguri* interioare fertile, la care nu se putea ajunge de cât prin trecători înguste. Iar la mijloc, țara înaltă a Dornei, o minunăție geografică,

¹⁾ Unele din aceste târguri funcționează și azi (v. descrierea Nedeei din Poiana Muerii în N. DRAGOMIR, *Din trecutul oierilor mărgineni*. Lucrările Inst. de Geografie din Cluj, vol. II, p. 212—215). Altele și-au lăsat amintirea numai în numele munților. Cea mai veche atestare documentară cred că este harta Olteniei de Schwartz, 1735, pe care se află trecut vârful „Nedeia“ la hotarul dintre Gorj și Vâlcea. Vârful există și azi, dar Nedeia de pe el s'a mutat pe alți munți vecini. — Asupra Nedeeilor și însemnătății lor, voi reveni într'un studiu separat.

²⁾ Calătoriile lui Paul din Alep în munții Muntenici, pe vremea lui Matei Basarab, sunt deosebit de interesante de citit din acest punct de vedere.

adevărat leagăn suspendat, cu platforme întinse și văi largi cu râuri domoale, dealungul cărora se întind sămănăturile, cu drumuri de culme printre văi înguste care nu îngăduiau, până de curând, de cât râurilor vijelioase să și strecoare apele dealungul lor, — cu aceleași târguri pe înălțimi așezate la hotarul a două sau trei regiuni deosebite, — cu un trecut de viață independentă, recunoscut din strămoși, de Domnii Moldovei.

Destinele fiecăruia din aceste nuclee de principate au fost deosebite, în legătură cu împrejurări istorice cunoscute, de care nu avem să ne ocupăm. Dar ce înseamnă toate aceste manifestări de viață complexă națională, de la întăele pomeniri ale Românilor în Carpați, de cât o *perfectă adaptare seculară a poporului românesc la viața de munte*. Acest popor apare, strâns legat nu numai de zona de coline, pretutindeni accesibilă și relativ uniformă, ci și de *miezurile muntoase*, de masivele complexe în jurul cărora se întinde brăul colinelor. Numai unde aceste masive au fost centre de sprijin și unde au prezentat condițiuni favorabile de așezare și de apărare precum și o rețea de drumuri bine articulată, numai acolo vedem grupându-se periferic așezările românești, de sigur cu înfățișări patriarhale, dar alcătuiind organisme cele mai potrivite pentru vremurile și împrejurările Evului Mediu.

Și când din sec. XIII găsim astfel de organizații care presupun cunoașterea tuturor secretelor acestor munți și alegerea conștientă a regiunilor celor mai favorabile, se poate admite că acești Români erau sosiți *de curând* și tolerați pe un pământ al altora? Să tolerezi ca un venetic disprețuit și sărac să-și aleagă în țara ta ținuturile cele mai bine apărate, cele mai potrivite cu ocupația lui în deosebi pastorală, ținuturile care îi permitau nu numai să rămăe independent, ci să te domine de jur împrejur și să aibă la discreția lui drumurile comerciale importante, — aceasta e o generozitate care nu se poate înțelege.

După spusa Ungurilor, Românii ar fi venit în Ardeal în urma Săcuilor și chiar în urma Sași or. Și pe unii și pe alții, regii ungurii îi așează în apropierea hotarului carpatic. E curios însă că pe Sași nu-i așează chiar lângă hotar, ci permit „*mai târziu*” ca hotarul să fie ocupat de Români, cărora nu le dau privilegiu și nici scrisori de întărire ba *le recunosc drepturi vechi* asupra acestor munți de hotar. Deci o populație „nouă”, împotriva căreia nu iei măsuri de siguranță și o lași să aibă în stăpânire hotarul țării! — Numai pe Săcui, frați de sânge, îi așează între M. Archita și Carpații Orientali, adică într-o regiune prin excelență săracă, pustie și acoperită de păduri, în regiunea cea mai desmoștenită a întregului ținut nou cucerit. Ce înseamnă anomaliile acestea? Să fi fost atât de absurdă politica de colonizare a primilor regi unguri? Să fi fost atât de greșit informată asupra geografiei carpatice? Nu se poate admite. De altfel lucrurile par absurde numai în ipoteza care consideră pe Români ca veniți de aiurea și ca cei mai de cu-

rând veniți. Adevărul apare simplu dacă faptele sunt admise așa cum spun tradiția și cronicile vechi ungare. Dacă Românii sunt socotiți ca adevărații locuitori vechi ai Ardealului, e dela sine înțeles că regiunile favorabile erau ocupate de acești locuitori băstinași, care nu puteau fi în nici un chip desrădăcinați din ținuturile alese de ei ca cele mai prielnice pentru felul lor de viață și în raport cu împrejurile istorice. Noii coloniști trebuiau să se mulțumească cu marginile sau cu porțiunile în care populația românească era prea rară ca să opună rezistență.

Se poate spune: Românii nu vor fi venit așa de târziu cum pretind exagerat Ungurii dar de sigur că au venit după Slavi care au botezat munții, apele, orașele și satele. — Un fapt e sigur: că Slavii au venit de timpuriu în ținuturile românești și au trăit destul de mult timp ca să dea atâtea numiri geografice. Dar s'a studiat vre-odată serios această problemă a toponimiei, atât de delicată și de complexă, care e un argument capital — cel mai serios — al partizanilor teoriei lui Roesler? S'a făcut măcar numărătoarea numirilor *vechi*, slave și române, ca să ne dăm seama care din ele sunt mai numeroase și dacă nu cumva multe numiri slave au fost date mai târziu de Români, când limba română se îmboșățise cu un însemnat contingent de cuvinte slave? S'a cercetat măcar *repartizarea* acestor numiri slave, lucru excepțional de important în legătură cu geografia carpatică? S'a făcut tabloul numirilor slave care au un corespondent românesc, căci de multe ori poporul numește cu două numiri, una slavă și alta română, acelaș punct geografic? — Argumentului venirii anterioare a Slavilor în Carpați se poate opune o constatare geografică: Slavii, în înaintarea lor spre Sud, au acoperit întregul lanț carpatic, dela Viena până la Porțile de fier. *Pretutindeni sau adaptat vieții de munte și au rămas în munte. Numai pe teritoriul etnic românesc ei au dispărut cu desăvârșire.* Îi găsim în Boemia, în Moravia, în Galiția, în Slovacia, în Rutenia, până în creerii munților. Numai în Carpații românești nu-i mai găsim și trebuie sărit tot acest teritoriu ca să-i reafirm în *toți* munții peninsulei balcanice. Ce i-a făcut pe Slavi să nu rămăe în Carpații românești? Evident prezența Românilor, *adaptați mai bine vieții acestor munți*, ocupând toate masivele favorabile și asimilând toate grupările de populație străină întârziate în regiunile noastre.

Rămănem deci la credința noastră, atât de adâncă în cât nu poate fi decât expresia însăși a adevărului: poporul român, dela nașterea lui, e legat de Carpați. Oricare ar fi fost împrejurările istorice, Carpații nu au fost ostili Românilor. De ei este legată străns viața nemului nostru și poate numai lor le datorăm persistența noastră în vremurile cele mai vitrege. Ei au format axa pe care s'au fixat primele voievodate și tot pe ei s'au sprijinit principatele și regatul mai târziu. Poziția lor actuală în mijlocul țării nu are de ce să ne îngrijească. Când neamul românesc era puțin numeros și ducea viață primitivă, Carpații erau

imenși și ne ocroteau în multe lor ascunzișuri, Acum când neamul românesc este numeros și înzestrat cu toate puterile civilizației, Carpații au devenit mici, ușor de trecut și ușor de folosit. Frumoșii noștri munți, ei au rămas aceiași! Dar pe când în trecut era o mare ispravă să-i treci de-a curmezișul, acum îți străbați în două ore, instalat confortabil pe canapeaua vagonului, iar mâine, cu aeroplanul, îi vei trece într'un sfert de oră. Pe când în trecut ei se ridicau ca o lume misterioasă, plină de puteri uriașe și de curse ascunse, ale căror pericole erau ocolite de barbarul deprins cu netezimea câmpiei, acum își oferă aerul curat și stâncile pitorești vilegiaturiștilor și fac pe inginer să calculeze cum le poate robi apele și sfredeli în-nălțimile. Au crescut puterile omenești și s'au schimbat raporturile geografice.

Dunărea este a doua mare individualitate geografică a teritoriului nostru național. Exceptând Volga — mai mult asiatică — este cel mai însemnat fluviu al Europei, străbătând-o aproape în întregime dela Vest la Est, tocmai prin miezul său continental. Are un curs paralel cu Mediterana și ar trebui să îndeplinească o funcțiune similară; *Dunărea* ar trebui să fie *mediterana fluvială* care să servească toate statele din centrul Europei. Și va fi, într'un viitor apropiat, dacă această Europă nu a început să coboare spre declinul său, cum proorocesc unii. Deocamdată *Dunărea* nu își poate îndeplini menirea din câteva cauze fizice și politice. În loc să fie un fluviu de navigație neîntreruptă dela Rin până la M. Neagră, *Dunărea* e tăiată în două prin defileul Porților de Fier care, cu toate lucrările făcute, a rămas tot o piedică însemnată. Avem deci două *Dunări* în loc de una și acest fapt, pentru trecut, e de o importanță mult mai mare de cât se bănuște — iar cea din cursul inferior, Istrul, care începe numai dela Porțile de Fier, are încă un obstacol tocmai la guri: innisiparea, împotriva căreia, până acum puterile omenești s'au arătat insuficiente. Mai există și piedici de natură politică: *Dunărea* nu e un fluviu liber, ci cu mai multe regimuri în diferitele sale sectoare, ceva ce împiedică mult viața sa de arteră comercială. Aceste regimuri sunt moștenirea politicei trecutului, de care e greu să ne scuturăm, fiindcă de ea sunt legate interesele statelor mari europene. Dela început trebuie pus în evidență un caracter fundamental de deosebire între *Dunăre* și *Carpați*: Pe când *Carpații* noștri sunt numai ai noștri, fără puțință de contestare, *Dunărea noastră*, chiar când curge numai printre pământuri românești, nu e numai a noastră, ci și a altora. Ba încă s'a ajuns la înființarea unei „Comisiuni europene“, poate cea mai ciudată formațiune diplomatică pe care a văzut-o vremea noastră. Neapartținând nici unui stat, căci e alcătuită din reprezentanții mai multor state, fără teritoriu pe un pământ uscat, — căci are numai o reședință la Galați — această abstracțiune mănâncă mai multe sute de milioane pe an, are steagul său

propriu, vapoarele sale stăpănesc gurile Dunării și cursul fluviului până la Galați, nu poate face nimic pentru desfășurarea canalului pe care l-a construit pe brațul Sulina și dorește să-și întindă puterile mai în sus pe Dunăre până la Brăila. Un parazit vivace și lacom, care sugerează puterile fluviului și pe care nu îl poți stărpi „din rădăcină”, fiindcă rădăcina sa subtilă e înfiptă într-o abstracțiune.

Idealul ar fi să avem un fluviu fără piedici fizice și politice, și pe care plutirea să fie absolut liberă, ca și pe Mare. Atunci Dunărea ar deveni cu adevărat o mediterană fluvială, un drum circulat de toate popoarele, trecând pe lângă ținuturi excepțional de bogate și cu o mare capacitate industrială, iar țara noastră care îi cuprinde gurile s'ar folosi de această situațiune unică în Europa. Să nu uităm că Talleyrand spunea că „centrul de gravitație al Europei nu e nici la Berlin, nici la Paris, ci la gurile Dunării”. Deci importanța Dunării atât în prezent, cât mai ales în viitor, este incontestabilă pentru capitalul biologic național românesc. Dar punctul de vedere economic și politic al problemei Dunării a fost discutat, în atâtea studii și articole în cât credem că nu e necesar să insistăm prea mult asupra lui. Pentru noi e mai interesant să urmărim Dunărea față de trecutul poporului românesc și să vedem întru cât a ajutat sau a păgubit prezența acestui fluviu în vecinătatea teritorului nostru.

De când avem știri istorice, deci cu mult înaintea de nașterea poporului român, Dunărea e un fluviu important al Europei. Apele sale largi și lungimea sa de aproape 3000 km o fac să servească de timpuriu ca hotar precis nordic al lumii mediterane. Deasupra Dunării începea adevărata barbarie și numai imperiul roman, spre a fortifica „poarta sudică a Europei” de care am vorbit la începutul acestei conferințe, îndrăznește să treacă fluviul și să întărească Transilvania, pe care nu o poate ține nici două secole. Această funcțiune de hotar, care începe din cele mai vechi timpuri, are o influență incontestabilă asupra rosturilor poporului român. Tot ce rămânea la Nord de Dunăre era lăsat în voia sorții și trebuia să-și croiască singur destinele, și aceasta nu după ce învățase în cele două secole de civilizație, ci după milenara tradiție tracă mult mai adecvată epocii istorice care avea să înceapă.

Dar Dunărea nu era numai hotar al lumii civilizate. Din aceleași timpuri vechi, ea era și un drum de comerț, rupt în două prin imensul defileu al Porților de Fier. Pentru geografia umană se poate spune că în trecut au existat două Dunări. O Dunăre a Europei centrale, Danubius, care începea în Germania, despărția Alpii de Carpați, apoi curgea prin stepa ungară până la Belgrad. De aci calea largă de apă înceta și curentul de circulație și de comerț se prelungia spre Sud, pe căile de uscat, până la Salonic și Constantinopol. Dunărea mijlocie își avea deci gurile comerciale în aceste două porturi

mediterane. Cealaltă Dunăre, Dunărea dacică, „Ister“ al Grecilor, începea la Porțile de Fier și se vărsa în deltă; fluviu mai scurt ca primul, dar deosebit de important, prin legătura lui directă cu Marea și prin lipsa piedicilor de navigație, căci in nisiparea gurilor nu avea importanță pentru corăbiile antice cu fundul lat, care puteau pluti peste „râniile“ ascunse sub apă.

Drum de comerț presupune corăbii pe fluviu, avuți încărcate și descărcate, orașe și cetăți, drumuri concentrice spre aceste orașe, aglomerări de populație pe malul fluviului. Toate existau pe malul drept al Dunării, dar trebuie să fi existat într-o măsură mai slabă, și pe malul stâng — ori cât de primejdut ar fi fost acesta — fiindcă nu se poate închipui un fluviu cu un mal ifloritor și cu celalalt pustiu, și fiindcă malul stâng, în totdeauna mai fertil în aceste ținuturi, dădea hrană cetăților de pe malul opus. Dovada acestei legături între ambele maluri o avem și în antichitate și în evul-mediu. Dar spre a nu merge așa departe să ne amintim numai de epoca turcească din apropierea noastră. Fiecare cetate mai însemnată a malului drept avea, în dreptul ei, pe malul stâng, pământuri întinse de cultură, atât în lunca Dunării, cât și spre interiorul câmpiei române. Așa era la Cladova, Vidin, Nicopole, Rusciuc, Silistra... Unele din aceste pământuri s'au transformat în adevărate posesiuni teritoriale recunoscute, *raiale*, care, în jurul Brăilei, erau întinse cât un județ, iar în sudul Basarabiei înglobaseră a treia parte a acestei provincii.

Această dublă funcțiune a Dunării: hotar întărit al lumii mediterane și drum de comerț, era cu neputință să nu influențeze populația românească din apropiere. În vremuri de năvăliri, Dunărea își îndeplinea funcțiunea de hotar pазit, corăbiile dispăreau de pe fluviu, drumurile se pustiau, populația din Nord se retrăgea spre munte. În vremuri de pace însă, Dunărea devenia drumul de negoț cu corăbii și cu activitate în porturi, atrăgând spre fluviu pe Muntenii care aduceau produsele pământului și al muncii lor, cumpărau în schimb mărfuri venite din Sud și astfel căpătau știri despre întâmplările lumii civilizate. Astfel se poate explica cum la o populație părăsită de Imperii s'a păstrat dealungul secolelor conștiința latinității, limba, numele de Român, știri despre Împărat și Împărăție — de care sunt pline basmele — mândria unei origini care o ridică deasupra barbariei. — Când ocu ațiunea Românilor carpatici a devenit în bună parte pastorală, Dunărea a înlesnit o nouă funcțiune a poporului românesc: *trashumanța*, adică au început călătoriile pastorale dela munte la lunca Dunării, acoperită și iarna de iarbă fragedă de păscut. Prin acest mijloc Muntenii puteau veni în fiecare an în contact cu Dunărea și puteau avea știri dela cetățile puse direct în legătură cu metropola imperiului. Nu trebuie să uităm că Dunărea, prin peștele său, e un bogat izvor de hrană care, de câteori era posibil, era folosit de populația muntelui. Din primele documente

despre noi se pomenește de marile pescării ale Dunării (ca cea dela Celei, 1234).

Prin aceste însușiri, valea Dunării nu putea fi o regiune pustie pe malul stâng, cum nu era nici pe malul drept. Chiar dacă pădurea și câmpia intermediară ar fi fost pustii, valea Dunării trebuie să fi păstrat o *relativă densitate de populație*. Oricât de dese și de grozave erau năvălirile, — și în această privință acum știm sigur, mai ales prin studiile d-lui Iorga, că s'a exagerat foarte mult — această densitate avea mijlocul de a se menține. Spre a ne convinge, nu avem de cât să urmărim o epocă asupra căreia avem destule informații: a războaielor ruso-turce la Dunăre, la sfârșitul sec. 18 și începutul sec. 19. Aceste războaie făcute cu mijloace moderne, erau mult mai păgubitoare de cât luptele de săgeți și lănci ale evului mediu. Vrajmașii, de religie deosebită, erau fără cruțare și deoparte și de alta. Ei bine, chiar în aceste condițiuni, satele românești din Dobrogea și depe marginea Bărăganului, deși uneori arse până în temelie, *nu au pierit*. Ajungea un interval de câțiva ani ca satul, cu acelaș nume, să fie refăcut în starea înfloritoare de mai înainte, ca pământurile să fie reluate în stăpânire și cultivate, ca târlele numeroase să-și îndeplinească rostul lor. Dunărea era cunoscută populației băstinașe în toate tainele ei. Dar războiul se da pe malul stâng, populația fugea în Baltă unde întemeia sate temporare (și cunoaștem destule sate de acest fel) sau pe malul drept, aștepta să treacă părjolul și se întorcea să reconstruiască ce distrusese războiul. Tot așa cei depe malul drept fugeau la frații depe malul stâng, îndată ce se ivea primejdia. În trecut, la noi, ca rezultat al unei lungi experiențe, casa și satul se construiau foarte repede. Nu atât de repede ca un cort, dar aproape. Casa în trecutul nostru nu a avut importanța casei din Apus. Era un *adăpost*, necesar mai ales iarna, care nu cerea nici cheltuială multă, nici muncă multă, și care la nevoie putea fi ușor părăsit. Așa se explică multele deplasări de pe deal pe vale și iarăș pe deal, din luncă pe coastă, dela drum departe de drum. O molimă — ca ciurma, holera, — aducea părăsirea totală și chiar arderea voluntară a vechiului sat care își alegea altă *vatră*. De aceia atâtea „săliști“, de aceia numiri ca Risipiți, Adunați, Pribegi Tupilați, Ciumați, Afumați etc. Și, ca să ne întoarcem la Dunăre și la ușurința populației de a se muta depe un mal pe altul, de aceia întâlnim în dreptul Dobrogei atâtea numiri de sate asemănătoare pe ambele maluri: Cosluștea — Coslugeni, Satul Nou — Satnoeni, Daia — Dăeni etc.

Dunărea în toate timpurile a fost o zonă de densitate de populație în toată întinderea sa, dela Porțile de Fier până la gură, dar mai ales în partea sa inferioară, unde avem dovezi sigure că a existat o intensă circulație comercială din sec. X. Această populație era *amestecată*, așa cum se întâmplă dealungul tuturor fluviilor pe care se circulă mult. Dar dacă cetățile

aveau o populație amestecată în care poate Românii erau în minoritate, e foarte probabil că satele erau mai mult românești. Să nu uităm că nici azi Dunărea nu e un hotar etnic. Pretutindeni Românii au trecut pe malul drept în Serbia, Bulgaria și Dobrogea. Și această situație era pe alocuri mai favorabilă în trecut. Titel se numește pe hărțile vechi Titul și pare a fi fost românesc. Regiunea Belgradului a fost românească în vechime. Smederevo (Semendria) este o foarte veche numire care vine dela românescul Sân-Medru = Sf. Dumitru. Tot ținutul muntos din Craina sârbească e locuit de Români din vechime, precum și Diul (Vidinul) se află înconjurat de o masă compactă de sate românești. Probabil în regiunile orașelor Rahova, Nicopole, Rusciuc au existat sate românești din vechime, deși știri sigure avem numai de două sute de ani.¹⁾ Nu mai amintim de malul dobrogean care e aproape continuu românesc până la gurile Dunării, stare despre care avem motive puternice să credem că durează de multe secole. Singurii locuitori specializați în pescăria pe Dunăre — afară de cursul inferior unde de câțva timp au apărut și Lipovenii — sunt numai Românii și centrul lor foarte vechi e la Turtucaia. Dar chiar Românii din Serbia, unde Dunărea nu are ramificații, nici bălți, nici numeroase gârle atât de potrivite pescuitului, chiar aceștia cunosc toată Dunărea dela Belgrad până la guri și sunt singurii barcații în care se încredeau negustorii când își treceau mărfurile prin periculoasele „gherdapuri” și „cazane” ale Porților de fier. Nici Sârbii și nici Bulgarii nu s’au apropiat prea mult de Dunăre; Sârbii au trăit în deosebi în Șumadia, pădurea fără margini, în care satele se ascund pe lângă râuri, iar Bulgarii, după epoca de înflorire a țaratelor medievale s’au retras spre Balcani și numai de vre-o 50 de ani au înaintat spre Dunăre. Și Sârbii și Bulgarii priveau mai mult spre Sudul cald și spre Bizanțul ademenitor prin bogățiile sale și chiar când au trecut Dunărea — căci se află și în câmpia română sate de Sârbi și mai ales de Bulgari, cei mai mulți complet romanizați, — ei de obicei nu s’au oprit lângă malul Dunării, ci au înaintat spre mijlocul câmpiei, dovadă că sau nu se pricepeau să folosească Dunărea, sau nu mai aveau loc pe malurile ei. — Dacă cercetezi hărțile vechi, ca și pe cele nouă, cu surprindere descoperi că toponimia luncii Dunării și Deltei este aproape curat românească și uneori foarte veche (amintesc numai numele unui braț de Dunăre în Deltă: *Venedicul* = Venedicul, Venețianul, numire românească, arătând că Românii

¹⁾ Iată numiri de sate și râuri înregistrate pe harta *Tabula Valachiae cis-alutanae*, de FR. SCHWANTZ la 1723, numai pe malul bulgăresc al Dunării: Wurfful (sat), Vidboul (râu), Zibrul (râu), Ogostul (râu), Skittul (râu), Wodinul (sat), Iskru (râu), Glorul (sat), Schiptul (râu), Schamluiul (sat), Osmul (râu), Zingurusch (sat), Seboul (sat), Petraja (sat). Terminațiunea românească și alterarea pe românește a cuvintelor dovedește populația românească.

păstrează amintirea Venețienilor din sec. XIII, *înainte* de întemeierea principatului muntean). Foarte rar întâlnești numiri străine. Aceasta înseamnă că numai pescarii Români erau cei mai învățați să folosească bogățiile apelor dunărene, precum numai păstorii români erau pregătiți să folosească pășunile luncii dunărene. De aceia îi întâlnim pomeniți pe timpul lui Mircea cel bătrân, cu luntrile lor făcute dintr'un singur buștean, împânzind fața Dunării la Nicopole, de aceia o cronică din sec. XV. dela Nürnberg afirmă că Valachii locuiesc toate insulele Dunării și în deosebi Peuce, adică Delta.

Deci precum munții Carpați au avut o veche populație românească din Nord de Maramureș până în Balcani, tot așa Dunărea a avut o veche populație românească din sus de Porțile de Fier până la gură. Nu o populație pur românească cum au avut Carpații, ci o populație amestecată în care predomina probabil elementul românesc. Problema geografică a trecutului românesc trebuie privită nu numai din punctul de vedere al Carpaților și Dunării, luați separat, ci și din punctul de vedere al *colaborării acestor două mari individualități geografice*. Nimeni nu a cercetat încă problema românească sub acest ultim aspect și singur N. IORGA a întrezărit valoarea îmbinării acestor doi factori.¹⁾ Lucrul însă are importanța sa deosebită și îmi voi permite să insist puțin asupra lui.

Primele știri istorice despre Români pomenesc pe acest popor, la intervale scurte, în Galiția, la Criș, în Carpați, în Balcani și la M. Neagră. Pare foarte ciudat și e greu de admis că în acele vremuri Românii să fi fost o masă etnică continuă atât de întinsă. Știrile fiind sigure, ar rămâne presupunerea că poporul românesc era un fel de trib nomad, risipit în crâmpie izolate și mici, în toată Europa sud-orientală, deși unitatea de limbă și de obiceiuri dovedește că nu poate fi vorba de discontinuitate în grupul din N. Dunării deși tezaurul lingvistic și etnic dovedește continuitatea ocupației agricole și sedentare pe lângă cea pastorală, deși numai peste un secol găsim pe acești Români în masă neinteruptă și compactă, capabili de a se organiza în principate cu o putere de viață surprinzătoare. — Să nu privim însă stările din evul-mediu cu ochii noștri de civilizați din sec. XX. Românii locuiau deoparte și de alta a Carpaților, pe văile și pe plaiurile lor și ale anexeilor lor: M. Apuseni. Erau deprinși de veacuri și cu viața agricolă de munte și cu cea pastorală, dar probabil se îndeletniceau mai ales cu păstoria care implică nu o rătăcire desordonată, ci o stare de nomadism

¹⁾ N. IORGA, *Histoire des Roumains et de leur Civilisation* (Paris, 1920): „C'est de la réunion de cette montagne et de cette rivière que dérive le caractère unitaire d'une région dont les apparences sont si variées... (p. 8). Sans le Danube on ne pourrait pas s'imaginer les destinées du peuple roumain, pas plus que sans les Carpathes eux-mêmes. Si la montagne a abrité les générations menacées par de continuelles invasions, le Danube a rassemblé les éléments ethniques qui devaient produire par leur mélange la nationalité roumaine.” (p. 11).

special, pendulatoriu, între munte, câmpie și mai ales lunca unui fluviu mare ca Dunărea. Carpații însă nu se termină la Dunăre. Aceleași plaiuri cu aceleași caractere, se întind la Sud de Dunăre, în ținutul actual al Românilor din Serbia și mai jos, în țara Șopilor și în basinul Sofiei. Că au locuit și aci Românii e sigur, căci munții regiunii păstrează și azi multe numiri românești (Murgaș, Văcărel, etc.). Tot așa — cum am văzut — se aflau Români dealungul Dunării, într'o fașie mai mult sau mai puțin continuă, dela Titel până la țărmurile Mării Negre, și acești Români, prin ocupația lor în deosebi pescărească, se puteau mișca, după împrejurări dealungul acestui fluviu, dar iarăș în anume limite. Carpații și Dunărea sunt două linii de direcție deosebită, care se încrucișază la Porțile de Fier. Nu trebuie să ne inchipuim că Românii locuiau în toate regiunile întinse dintre brațele acestei cruci cu colțuri îndoite ca o svastică. Ei erau fixați și urmăreau complexul munților până în Balcani, precum erau fixați și urmăreau cursul Dunării până la Mare, având elasticitatea de mișcări pe care o impune viața de semi-nomadism pastoral și pescăresc, în care e cuprinsă deplasarea dar care implică și zonele fixe de unde se propagă deplasarea. Răspântia dela Porțile de Fier, unde se încrucișau cele două fașii de populație era poate zona cea mai intens populată — cel puțin așa e caracterizată în unul din primele documente papale în care se vorbește de Români. În orice caz această răspântie era dintre cele mai potrivite felului de trai românesc — pastoral și pescăresc — și pe deasupra era dintre cele mai bine apărate dela natură. În adevăr aci îi găsim pe Români din cele mai vechi timpuri, și aci, după toate probabilitățile, trebuie pus leagănul poporului român, căci numai astfel se împacă ideia permanenței carpatice, care are argumente foarte temeinice, cu ideia influențelor balcanice, în special albaneze. — În vremurile de năvăliri Românii par a fi avut deci aproximativ această repartizare în chip de cruce, determinată de direcția munților și de Dunăre, iar în spațiile intermediare au colindat și uneori s'au stabilit alte popoare pomenite de istorie.

Nu am pretenția de a fi rezolvat prin această ipoteză o problemă atât de complexă, dar observ că în felul acesta — și respectându-se datele geografice, istorice și lingvistice — se pot împăca fapte și rezultate aproape contradictorii.

Nu vreau să abuzez de răbdarea Dv. continuând aceste considerațiuni asupra însemnătății Dunării în viața poporului român. Problema Dunării pentru trecutul nostru este de o importanță nebănuită și va veni timpul să dovedesc amănunțit acest lucru¹⁾. Să ne întoarcem de unde am plecat și să dăm o

¹⁾ Problema Dunării în legătură cu poporul românesc, a fost expusă de autor într'o comunicare la „Academia Română”, în 14 Oct. 1927. V. un rezumat amănunțit cu fragmente în rev. „Graiul românesc” No. 10 (Oct.), 1927: *Dunărea de jos în viața poporului român.*

concluzie acestei conferințe. La întrebarea pusă: „Care e contribuția mediului extern la capitalul biologic național? Este el un factor determinant în evoluția biologică a poporului românesc?“, Geografia poate răspunde sigur numai astfel: Mediul extern, mai ales sub aspectul său de avuții economice, poate influența direct și covârșitor buna stare materială și deci progresul neamului românesc, *dacă* acest popor e vrednic și știe să se folosească în chip deplin de elementele geografice și de bogățiile cu care a fost dăruit acest pământ. În mod indirect acest mediu poate influența în bine asupra temperamentului și calităților sufletești ale poporului român iarăși numai în cazul când acest popor, prin truda și ingeniozitatea sa, găsește mijlocul de a pune în valoare toate elementele favorabile oferite de pământul țării noastre. Insușirile pământului și în deosebi bogățiile lui materiale, permit dezvoltarea culturii și altor calități superioare, dar tot ele rămân sterpe, pot moleși sau degrada un popor, îndată ce acest popor nu are energia cuvenită, instinctul sau mintea, prin care să le facă folositoare.

Mediul geografic poate fi un aliat dar și un dușman al evoluției biologice a popoarelor. El este un *suport necesar*, un element de valoare pasivă oricât de mare, dar *factor activ* în făurirea evoluției biologice a unui popor *nu poate fi de cât sub impulsul formațiunii umane* cuprinsă în acest mediu geografic. Esențial nu e factorul geografic ci trupul sănătos și sufletul sănătos al unui popor. Singure acestea sunt în stare să transforme natura indiferentă într'o colaboratoare credincioasă la făurirea marilor destine ale popoarelor.

George Vălsan.

Metodele de selecționare și recrutare a corpului medical.

Găsirea celei mai bune metode pentru a selecționa elementele necesare organizării sociale a preocupat totdeauna societățile organizate.

În selecțiunea socială stau față în față două modalități, ambele de ordin intelectual și anume, selecțiunea făcută în mod lent și selecțiunea făcută pe baze de probe extemporanee cu excluderea ori-cărora probe anterioare.

În medicină, și cu deosebire în Europa, se deosebesc aceste două metode. Selecționarea pe baza probelor extemporanee o gă-

sim mai la toate țările latine și este practică cu deosebire în Franța. Selecționarea lentă prin stagii și producție efectivă este caracteristică țărilor de cultură germană.

Noi am urmat sistemul francez și din cauza afinității de rasă și din faptul, că primul organizator al învățământului și serviciului medical a fost francezul Davila.

La întregirea neamului s'au găsit față în față cele două sisteme. De aci a rezultat dificultăți enorme, fiind-că nu este vorba numai de două modalități de recrutare ci sunt două feluri de-a gândi, de-a lucra, dar mai ales de-a se prepara în vederea viitorului.

Generalizând sistemul probelor extemporane, prevăzute de articolul 21 al legii sanitare, s'au găsit pe același teren de luptă, unii bine armați și alții complet dezarmați.

Trebue să recunoaștem, că mulți din cei crescuți după metoda germană, au trecut cu succes peste dificultățile probelor extemporane.

Intențiunea mea nu este de a discuta valoarea celor două sisteme ci de a aduce argumente pentru o metodă sau alta. Sistemul german a fost atacat cu violență în Germania din cauza abuzurilor la care a dat naștere. Dela instalarea republicei se tinde la modificarea acestui sistem. În Franța concursul a fost atacat cu violență, iarăși din cauza abuzurilor și a insuficienței acestui mijloc de selecționare.

Vom remarca, că ambele sisteme au și părțile lor bune și cele rele.

Concursul este o metodă democratică. Concursul deschide posibilități și celui mai umil și celui mai timid, posibilități, cari în celalt sistem sunt excluse. Concursul mai are un mare avantaj și anume *exclue nulitatea patentă*.

Selecțiunea lentă pe baza de stagiu și lucrări este dela început accidentală. Nulitatea cea mai patentă se strecoară ușor într'un institut ori clinică. Și este curios, dar exact, că nulitățile sunt mai bine armate pentru a intra în angrenajul unei instituții și găsesc mijlocul să subtilizeze munca șefilor și celor din jur și cu modul acesta își crează titluri, cu cari vânează noi situații. Aceștia sunt neisprăviții, cari sue repede scara socială și ajunși la posturi înalte, le compromit prin lipsa de pricepere și prin reaua credință pe cari o practică pe o scară foarte întinsă.

Acesta-i unul din marele inconveniente ale acestui sistem și partea lui primejdioasă. În țările de veche cultură și în Germania în special sistemul dă rezultate mai bune, fiind-că tradiția și buna organizare socială înfrânează repede pe cel ajuns fără nici o pregătire.

La noi, unde aceste frâne lipsesc, și unde tradiția nu există, sistemul acesta nu poate de rezultate bune.

Concursul are marele desavantaj că evidențiază numai unile calități și dese-ori nu acelea, cari sunt indispensabile situațiunei pentru care se ține acel concurs. Cineva poate avea memorie formidabilă și aceasta-i esențială pentru un concurs; poate avea un dar deosebit de expunere și aceasta-i decisivă și totuși să fie mediocru sau nepregătit pentru locul pe care-l urmărește. O pildă: un individ care n'a făcut nici când chirurgie poate trece, și dese-ori cu succes, un concurs de chirurgie și invers un chirurg desăvârșit n'ar putea face probele obicinuite ale concursurilor noastre. Trebuie însă să recunoaștem că acest lucru este mai rar. Mai toți chirurgii noștri au fost recrutați pe bază de concurs, același lucru în Franța.

Dacă cercetăm forța intelectuală a unui medic bazați pe aprecierile cari s'au făcut, putem observa, că aproape toți au fost apreciați pretutindene la fel. Adică există o paralelă absolută între notele obținute în cursul studiilor medicale și cele obținute la concursuri. În această direcție se pot aduce nenumărate dovezi.

Personal nu cunosc nici un medic, care în cursul studiilor să fi fost o nulitate și pe care un concurs cinstit și ordonat să-l fi decretat om de geniu.

În schimb ași putea cita nenumărate nulități patente în cursul studiilor și cari intrați accidental într'o clinică ori institut au ajuns la situații destul de importante.

Concursul mai are un dezavantaj și anume, acela că este injust. Când este vorba de situațiuni mai importante atunci intră în joc cu totul alte forțe decât cele intelectuale. Nepotismul și politica sunt dese-ori factori decisivi. Pentru dovedirea acestora nu este nevoie de citat mult, cazurile aceste sunt nenumărate și la noi și în străinătate.

Ne oprim aci, căci chestiunea a fost atât de mult dezbătută și s'au adus atâtea argumente pentru o modalitate sau alta încât este imposibil să epuizăm toate argumentele.

Din puținele argumente citate reeasă un lucru, adică, că la noi în starea actuală nici unul din cele două sisteme nu poate fi aplicat.

În schimb combinând ambele sisteme putem obține rezultate bune.

Selecțiunea pentru primele trepte și pentru anumite posturi trebuie făcută prin concurs. De regulă la aceste concursuri politica și nepotismul intervin mai puțin. Externatul, internatul, concursul pentru posturile de preparatori obicinuite la Viena sunt foarte bune. Concursul pentru secundariat ne-a dat nouă cele mai bune elemente, cu toată critica pe care o fac nulitățile, cari n'au avut curajul să treacă acest concurs.

Când este vorba de posturi de conducere concursul singur, ori cum s'ar face este insuficient. Aci trebuie completat cu un stagiul în ramura respectivă. Mai clar, dacă este vorba de recrutat un medic de specialitate, acesta nu poate fi recrutat decât dintre cei cari au făcut un timp suficient și în condițiuni bune această specialitate. Stagiul în acest caz corectează defectele concursului și în cazul când n'ar răuși cel mai apt, totuși răușește unul care are o competență relativă.

Concursul mai are dezavantajul că împrejurările pot aduce în luptă elemente bine pregătite la o anumită dată și rău pregătite la altă dată.

De aceea în locul concursului pentru loc eu ași preferi examenul de capacitate, cu rămânerea pe tabloul de drepturi un timp limitat de zece ani, după cari cel răușit ar pierde beneficiul concursului.

Actualul sistem al concursului pentru loc dă naștere la situații bizare. La un concurs răușesc patru cu media șai-sprezece și iau locuri și la alt concurs răușesc trei cu media nouă-sprezece și ia loc numai unul.

Ar mai trebui, ca toate instituțiile să-și uniformizeze condițiile de recrutare și titlul căpătat la instituție să fie valabil la cealaltă.

Dacă s'ar unifica metodele de recrutare ale clinicilor universitare cu cele ale Ministerului Sănătății, celui de Războiu, cele ale C. Ferate, etc., fiecare din aceste instituții ar avea de câștigat.

Ar crește importanța posturilor universitare și celelalte

instituții ar putea recruta un personal care ar fi avut ocazia de a se forma într'un mediu mai prielnic.

Dacă institutele de igienă ar avea la dispoziție posturi și posibilități de lucru pe teren, ar putea prepara în condițiuni mai bune pe cei chemați să ocupe posturile de medici sanitari. Actualul examen de capacitate permanentizează uneori persoane puțin pregătite și este întrebarea dacă nu este de preferit să se facă aceasta pregătire anterior în locul nenumăratelor cursuri de perfecționare, dese iluzorii.

În rezumat, cred, că concursul complectat cu stagiu este metoda cea mai bună pentru recrutarea personalului medical.

Unificarea este o necesitate.

Prof. Dr. Iacobovici.

Câteva principii de igienă, profilaxie și educație psihică.

Viața psihică individuală cu câteva date asupra capitalului de energie vitale ale copilului.

În o revistă de medicină socială¹ publicând un articol asupra importanței igienei și profilaxiei mintale, arătam cum în societate putem întâlni sub raport psihic, variate tranziții între omul considerat normal sau echilibrat și între cel alienat, — izolat de obicei în spital, — ca un pericolos șic și familiei sau societății.

Descriam cu această ocazie, diferitele cauze fizice și psihice, care pot crea constituțiile nevropatice și psihopatice, cu întregul lor cortegiu de inclinațiuni, tendințe sau instincte; precum și influențele rele, venite dela mediul înconjurător — prin lipsă de educație sau prin educație greșită — și care accentuând tendințele înăscute creiază baza diferitelor temperamente, sau chiar tulburări psihice.

Îmi propun în cele ce urmează, să mai mărgesc puțin cadrul problemei, arătând cum ar trebui să fie înțeleasă chestiu-

¹„Sănătatea publică” din Iulie 1927.

nea igienei și profilaxiei psihice, pentru a folosi cât mai mult individului, familiei și societății.

Odată cu evidențierea problemei, voi rezuma și rolul, care ar trebui să-l aibă în soluționarea ei, diferiți factori conducători și responsabili însărcinați de societate, pe de o parte cu înlesnirea și garantarea exercitării drepturilor naturale ale individului, pe de altă cu armonizarea dintre interesele individuale, și cele colective.

Fiind că în cele ce urmează va fi vorba mai mult de o educație psihică, țin să menționez dela început, că acest fel de educație ca și educația fizică, joacă rol important în întreaga igienă și profilaxie generală. Înainte deci de a ne gândi la boalele psihice (inclusiv boalele mintale), este nevoie să cugețăm la bunul exercițiu al facultăților noastre psihice, la fiziologia sau funcția centrilor din creier, asigurându-le mijloace de bună călăuzire, — acolo unde înclinațiunile sau tendințele înăscute sunt bune — ; de îndreptare — acolo unde ele sunt rele — ; precum și îmbogățire cu cunoștințe folositoare în care nota etică și morală nu poate lipsi. Dacă planul educației fizice raționale este astăzi destul de vast și el este împărțit în conformitate cu evoluția fiziologică a corpului, înțelegem cât de vast poate fi planul educației psihice, care ar urma să se aplice în conformitate cu evoluția fiziologică a neuronilor.

Cadrul revistei nu-mi permite a expune în detaliu chestiunea, pe care de altfel am atins-o și în alte lucrări,¹ mă voi mărgini a stabili câteva principii atât asupra capitalului de energii cu care copilul intră în lume și cu care evoluează, cât și asupra felului cum ar putea fi utilizate, pentru a da maximum de procente, înlăturând tot ceia ce ar putea vătăma viața sa individuală, sau cea familiară și socială.

Viața fie cărui din noi, se poate compara până la oare care punct, cu soarta unui proiectil aruncat în spațiu prin o armă.

Știm că un astfel de proiectil face ca și viața noastră o curbă și că matematicienii cunoscând viteza inițială și masa proiectilului, pot calcula și descrie curba parcursă.

Curba vieții fiecărui din noi este greu să fie calculată de la început, de oarece nu se cunoaște la naștere de cât greutatea noastră. Complexitatea ființei noastre, constituie o serioasă

¹ „Câteva date biologice și psihologice necesare unei educațiuni moderne“.

pedecă, la precizarea capitalului de energii vitale potențiale, dela a căror valoare și întrebuințare depinde să cunoaștem complex curba vieții, adică: sănătatea, longevitatea și activitatea acestei ființe.

Nu putem prevedea apoi nici împrejurările din viață, care favorizând sau slăbind capitalul, fac să varieze procentele în diferitele etape sau perioade ale vieții.

Cunoștințele noastre medicale ne permit — este drept, — a face unele prognosticuri. Dar între acei ce se nasc cu capital vital nul sau aproape nul (sifilitici, rachitici, etc.) și acei ce ajung centenari, să găsim precum știm foarte mulți intermediari, unde nu vom putea găsi doi, cărora să le putem spune precis, că au exact acelaș capital biologic.

Când pronunț însă cuvântul capital mă refer la: materie și energie, corp și suflet, fizic și psihic, organ și funcțiunea lui etc. cu un cuvânt la întregul complex și raport psihofizic atât de discutat și comentat de diferiți doctrinari științifici.

Amintesc în treacăt problema heredității și aceea a acumulării de energii pe care o ridică chestiunea capitalului biologic.

În special această din urmă chestiune, ar trebui să fie cât mai mult vulgarizată. Fie care din noi trebuie să fie convins, că germenul uman mic, eșit în lume cu desăvârșire neputincios (și sub acest raport, suntem inferior multor animale), acumulează energii vitale potențiale în cantitate destul de mare. Ele evoluează, se dezvoltă și pot odată cu creșterea organismului, organiza și mișca multe din natură, așa precum firul de sârmă destul de subțire acumulează energiile electrice, ce pot pune în mișcare vagoane sau trenuri întregi.

Apariția și dezvoltarea copilului nu constă — precum de altfel știm —, de cât în o evoluție de acțiuni (fizico-chimice), reacțiuni și interacțiuni, la care se adăogă produșii noi veniți prin transformări și organizări.

Odată cu evidențarea și dezvoltarea acestor energii, copilul trece prin un număr de etape sau perioade, care se succed aproape constant.

Biologicește am putea zice, că: fie cărei etape i-i corespunde dezvoltarea anumitor inclinațiuni, tendințe, instincte, tropisme etc. unele mai primitive, altele mai modificate sau mai transformate.

În regulă generală evoluția energiilor (care constituie tendințele) urmează o progresie dela simplu la complex, dela

concret la abstract, dela receptivitate pasivă la spontaneitate, dela nedeterminare la specializare, dela subiectivitate la obiectivitate, dela imediativitate la mediativitate.

Notele instinctive (sau tendințele) fac parte pentru un moment, din sfera mare a conservării apărării și dezvoltării ființei noastre (antixenism). Toate motivele care pun în acțiune energiile din această sferă interesează pe copil, i-l captivează, i-l atrag, sau i-l resping după emoția plăcută sau neplăcută, care însoțește senzația respectivă. Tot ce nu intră în această sferă, i-l lasă indiferent.

Diversitățile individuale destul de mari, constituiesc o piedecă, în precizarea datelor din etapa sau vârstă, când apar diferitele inclinațiuni sau tendințe, sau când se evidențiază diferitele facultăți psihice.

În general putem spune că la copil, ca și la orice ființă viețuindă, apare în primul loc, senzibilitatea și motilitatea, deci funcția aparatului senzitivo motor, cu senzația, emoția și percepția respectivă.

Din el și după el prin transformări derivă celelalte facultăți. Acea ce vine mai de timpuriu, este memoria, care caută se înregistreze impresiunile primite prin aparatul sus menționat.

Impresii percepute și înregistrate în memorie urmează mai târziu să fie comparate, erarhizate pe de o parte între ele, pe de alta cu inclinațiile sau interesele individuale și astfel se naște judecata și raționamentul.

Veleitățile spontane și vii ca și atracțiile pentru combinații noi, vor dezvolta imaginația. Raționamentul va avea să lupte controlând, înfrânând și temperând imaginația; și derivând sau înlăturând inclinațiile rele și sentimentele bolnăvicioase.

Aproape toate inclinațiile și instinctele înăscute pot să se transforme, să se modifice, să se superiorizeze prin dezvoltarea raționamentului.

Odată cu apariția și înțelegerea motivelor de ordin intelectual și moral, odată cu interesul de a urmări un scop concret al vieții și deci un ideal, se dezvoltă și sentimentele superioare care constituie geneza actelor meritorice a individului.

Din cele expuse mai sus, se poate deduce, că instinctul (inclinația sau tendința) și inteligența sunt de natură identică, ambele fiind subordonate integrității și bunei funcționări ale unor organe care evoluează. Nu ar exista între ele decât o diferență de grad și de complexitate. Scopul către care tind ambele

este comun. Și ca și instinctul, inteligența normală participă la conservarea individului. Acolo unde sistemul nervos este rudimentar, instinctul este singura manifestare a activității organice. Pe măsură ce centrii nervoși dobândesc o dezvoltare mai însemnată (transformări de energii și superiorizări), pe aceeași măsură inteligența se perfecționează se amestecă cu instinctele dirigindu-le sau reprimându-le.

Dr. Preda

vicepreședinte al „Astrei“

Educația fizică și morală în cadrele „Astrei“.

Secția medicală și biopolitică a înaintat adunării generale din Zalău în anul 1926 propuneri pentru reorganizarea Asociațiunii noastre, între cari se cerea și înființarea unei secții a educației fizice și crearea unei organizațiuni pentru educațiunea sistematică fizică și morală a poporului român. Motivarea scurtă a acestei propuneri era următoarea:

„Dacă educațiunea este dezvoltarea armonioasă a calităților fizice, morale și intelectuale ale organismului, dacă este adevărat că pentru validitatea optimală în viață și îndeosebi și pentru prosperitatea biologică a națiunii, calitățile fizice sunt de egală importanță, ca și cele morale și intelectuale, atunci pricepem pentru ce în alte țări se dă acestei ramuri a educațiunii o importanță atât de mare. Să ne gândim numai la grandioasă organizațiune a socolilor din Cehoslovacia și la rezultatele strălucite, obținute prin această organizațiune nu numai în ce privește educațiunea fizică, ci și disciplinarea morală și forța de rezistență a poporului.

Educațiunea fizică la noi se face rudimentar de tot în școală, unde se tratează ca o distracție superfluă, în afară de școală incetează aproape orice interes în această direcțiune. Un tineret intelectual fără vlagă, cu rațiunea desechilibrată și sufletul atrofiat, intră prematur și cu aere de salvator, disprețuind munca celor mai în vârstă, în arena preocupărilor politice, și în loc de entusiasm senin și cavalerism strămoșesc, de rezistență, forță și încredere, — e caracterizat prin indiferență,

lipsă de demnitate, lipsă de încredere în forțele proprii și în viitor. În loc de o generație de luptători pentru cauza națională avem o generație de oportuniști, timizi și fără rezistență.

Educațiunea forțelor fizice și disciplinarea concomitentă morală nu se face numai prin instituțiuni și o instrucție limitată la o anumită vârstă, ci prin o mișcare generală, care se ducă intracolo, ca exerciții și indeletniciri fizice să intre întră preocupările zilnice ale tuturor vrâstelor și ale ambelor sexe, în scopul de a oțeli neconținut forțele și de a contrabalansa efectele dezastruoase ale ocupațiunei unilaterale și a dominațiunei rațiunei asupra fizicului și sufletului.

Credem, că este evident, pentru ce înzistăm, ca „Astra” să-și întregască activitatea prin o secție a educațiunei fizice, și pentrue credem, ca să angajăm și tineretul nostru în lupta pentru asigurarea prosperității biologice a națiunei. Această secțiune va iniția și susține o organizațiune puternică națională de educație fizică și morală, cuprinzând toate vrâstele și ambele sexe. Ea va avea între preocupările principale și turismul, în scopul de a stimula și aprofunda dragostea naturii și a patriei, de a ajuta echilibrarea sufletească și contrabalansarea efectelor distrugătoare ale vieții moderne prin contactul intim cu natura creatoare. (Din „Propuneri...” pag. 12—14).

Adunarea generală din Zalău a aprobat în principiu expunerea noastră, cerând un studiu mai precis al problemei și propuneri mai concrete.

Adunarea generală din Sibiu (1927) în fine a ratificat înființarea unei subsecții de educație fizică pe lângă secția medicală și biopolitică și a hotărit, ca pentru primul an activitatea practică se înceapă cu titlu de demonstrațiune și experiențe deocamdată în despărțămintele Brașov, Cluj și Sibiu.

Prima întrebare, care se pune acum, este: cari vor fi principiile de bază a noiei organizațiuni, și cari directivele principale de muncă? Căci deși începutul va fi cât se poate de modest și realizările treptate, este evident, că va trebui din vreme bine și precis stabilită calea de urmat.

Omul este constituit din trup, suflet și intelect, din fizic, caracter și rațiune. Ori cât de dominantă s'ar părea importanța rațiunei din punct de vedere individual, suportul ei este un fizic întregu, busola ei un suflet curat. Hipertrofia rațiunei, neglijarea fizicului și devierea sufletească duce la declin și dezastru, un adevăr, care se evidențiază indeosebi atunci când

privim problema din punctul de vedere al națiunii și nu al individului. Vigoarea unei națiuni, forța ei de rezistență și de acțiune depinde de dezvoltarea armonioasă a facultăților sale biologice, deci fizice, mintale și sufletești la un loc. Nu ne interesează deci cultura fizică individuală, izolată, ci cerem organizarea națiunii în direcția asigurării echilibrului indispensabil între fizic, intelect și suflet, optimal dezvoltate.

Problema educațiunii fizice este complexă. Asigurarea unei dezvoltări fizice optimale nu este posibilă, fără concursul unei discipline morale forte, unei voinți hotărâte. Educațiunea fizică trebuie să meargă în mod indisolubil mână în mână cu o disciplinare morală, ea este totodată urmarea și substratul educațiunii morale. Educațiunea fizică deci este totodată mijlocul, de a dezvolta și cele mai importante calități morale, și numai în acest sens își îndeplinește rostul ei în mod complet.

Ceeace vrem să realizăm este deci o organizare națională de educațiune fizică și disciplinare morală, care se cuprindă întreg poporul, toate vrăstele, dar îndeosebi întreg tineretul de ambele sexe, cu scopul final al asigurării vigoarei trupești și sufletești, și îndeosebi a conștiinței, demnității și răspunderii naționale. Și atunci când afirmăm, că această organizațiune va trebui să facă și educațiune morală, evident că nu ne putem gândi, să intrăm în concurență ori chiar opoziție cu activitatea și scopul bisericei, al cărei rost necontestat în acest domeniu rămâne neatins, a cărei activitate dorim numai să-o întregim, și a cărei concurs ne va fi indispensabil, așa cum și organizațiunea noastră va lucra spre întărirea și susținerea credinței religioase.

S'ar părea la prima vedere foarte dificilă hotărîrea asupra sistemului celui mai potrivit pentru realizarea organizațiunii noastre. Dar cum scopul nostru nu poate fi unilateral, de a crește d. e. atleți, sportiști ori soldați, ci de a ajuta și îndruma dezvoltarea normală fizică și morală a fiecărui individ în direcția unei vigori maxime a națiunii, evident problema se simplifică. Natura ne indică precis, cari sunt exercițiile cele mai potrivite și singure admise pentru fiecare vârstă și sex. Vom avea deci se ne conformăm acestor cerințe categorice și să întregim exercițiile așa fixate prin educațiunea moral-națională.

Copilul nu este un adult în miniatură, capabil de aceleași efortări și prestațiuni reduse numai cantitativ în raport cu vrâsta. Dezvoltarea fizică, morală și intelectuală nu este conti-

nuă în sensul, că ea ar progresa neconținut lună de lună, an de an cu aceeași viteză și sincron. Sunt epoci, în cari creșterea copiilor în lungime este foarte intensivă, alta în care creșterea este încetinită, perioade deosebite rezervate în mod special pentru dezvoltarea sistemului osos și a musculaturii. Există epoci de o deosebită sensibilitate a anumitor organe (inimă, creier etc.), în cari orice efortare neacomodată este dăunătoare. Nu toți copiii de aceeași vârstă sunt capabili de aceeași efortări și există deosebiri esențiale în dezvoltare și între sexe. Iată pentru ce se cere, ca exercițiile fizice, ca și educațiunea mintală, să țină cont de aceste particularități și să se acomodeze precis necesităților și posibilităților biologice variate după vârstă individ și sex.

Din aceste motive educațiunea fizică se împarte în următoarele perioade aproximative:

1. *Perioada prescolară* dela 3—6 ani: jocuri simple de imitație, povești.

2. *Perioada școlară* dela 7—13 ani: copiii în această perioadă sunt în plină dezvoltare, sistemul lor osos este încă maleabil, orice efortări prea mari și premature musculare se vor evita. Educațiunea fizică va fi în primul rând igienică, având scopul de a ajuta dezvoltarea acomodată îndeosebi a plămânilor, inimei, articulațiilor. În acest scop vor servi: jocuri mai complexe, exerciții educative, marșuri cu cântece, și abia către finele perioadei ușoare aplicațiuni atletice (fugă, sărituri, etc.), prudent măsurate.

3. *Perioada secundară* dela 14—18 ani, caracterizată prin un angajament deosebit al organismului, prin transformări intense în urma dezvoltării pubertății și a creșterii accentuate. Organismul este îndeosebi în primii doi ani foarte sensibil față de orice suprasfortare, pentruca abia către vârsta de 17—18 ani se treacă în faza unei rezistențe mai mari. Exerciții educative, gimnastică, marșuri, atletică, dansuri se vor grada prudent și progresiv.

4. *Perioada atletică și sportivă* dela 19—35 ani, în care după o selecțiune și sub control medical, de altfel indicat și în perioadele anterioare, se vor face exerciții educative, gimnastică, jocuri sportive, sporturi atletice

5. *Perioada maturității și apoi a bătrâneții*, în care se va încerca prin exerciții fizice potrivite și sporturi acomodate, a se menține vigoarea fizică și a se încetini declinul.

Dar reiese tot din variațiunea capacității biologice după individ și vârstă, că exercițiile nu pot să se facă necontrolate din punct de vedere medical. Selecțiunea copiilor, gruparea lor, alegerea exercițiilor trebuie să se întâmple în mod priceput, acomodat și supraveghiat.

Un alt factor principal, hotărîtor pentru rezultatul exercițiilor este respectarea postulatelor igienei individuale, a cureteniei, alimentației și îmbrăcăminteii potrivite, a alternației prudente între exerciții și repaos. Copilul singur trebuie să posede noțiunile elementare în aceste privințe și să aibă posibilitatea, de a se controla și a preveni daunări. În acest mod educația fizică este asociată în mod practic și imediat cu o educație igienică și biologică, a carei urmări salutare se vor resimți și în viața ulterioară.

Controlul capacității și evoluției fizice se poate face ușor prin măsurarea capacității respiratorii, a pulsului, urmărirea creșterii și a greutateii. Din perioadă în perioadă se vor face aceste examinări, și fiecare-și va putea controla evoluția normală, ori va constata abateri ori retardări, a căror cauze vor trebui pentru viitor evitate.

Dar în afară de vârstă și sex mai există și alte categorii, ale căror particularități trebuiesc respectate, dacă realizarea unei educații fizice naționale se fie posibilă. Altele sunt necesitățile și posibilitățile în condițiuni rurale și urbane. S'ar putea chiar obiecționa, că copilul de țaran nu mai are nevoie de o educație fizică specială. Destul aleargă și munca fizică atât de timpurie îi oțelește în mod suficient forțele fizice. Dar dacă este evident, că copilul dela țară e în unele privințe avantajat față de cel dela oraș, nu e mai puțin adevărat, că și pentru rezistența lui fizică atât de greu încercată ulterior, este necesară o conducere sistematică și prudentă. Desigur că sistemul se va deosebi întrucâtva și se va acomoda posibilităților de realizare.

Necesitatea unei munci intense și la țară se evidențiază însă imediat, cum privim situațiunea și din punctul de vedere al educațiunei morale, igienice și naționale. Aici este un câmp important și vast de acțiune, și activitatea în aceste direcții va domina sate. O disciplinare normală a maselor și îndeosebi a tineretului, fără educație fizică nu va fi posibilă nici la țară.

Rostul organizațiunei noastre, accentuăm încă odată, nu va fi, de a face în mod unilateral numai educațiune fizică, ci

de a face educațiune integrală și armonică, respectând faptul, că validitatea noastră în viață, ca indivizi și ca națiune depinde de dezvoltarea echilibrată a trinității indisolubile trup, suflet și rațiune. Dar cum există și alți factori cari lucrează ori ar trebui să lucreze în aceeași direcție, îndeosebi școala, rostul nostru va fi, de a nu dubla ci de a întregi activitatea lor. Vom insista însă cu toată tăria în direcția unei identificări a principiilor și sistemului de acțiune. Așa abia își va putea lua fiecare sarcina, care îi este mai acomodată, se vor evita coliziuni inutile și îndeosebi se va ajunge la cooperatiunea optimă a tuturor factorilor interesați spre aceeași țintă, care este vigoarea biologică, deci fizică, sufletească și intelectuală a poporului nostru.

Acțiunea noastră va fi deci infiltrată în toate manifestările ei de conștiință și sentimentul de răspundere națională. La intrarea în organizațiune fiecare membru se va obliga a-și păstra demn și curat numele de român, a-și iubi familia, înaintașii, a-și păstra tare credința în Dumnezeu și a nu săvârși nici un act, care ar putea fi în detrimentul națiunii și îndeosebi a generației viitoare. Fiecare exercițiu de ansamblu se va face într'o atmosferă senină de conștiință națională, evocată prin cântece ori alte mijloace potrivite, fiecare excursie va adănci dragostea pentru țară noastră frumoasă, fiecare șezătoare ori adunare, conferință ori expoziție, broșură, reprezentație și petrecere, se vor face în semnul și în scopul conștiinței, solidarității și răspunderii naționale. Dar organizațiunea noastră nu va fi agresivă și nu va propaga ca principiu ură, dispreț și dușmănie față de alții. Asigurarea rezistenței proprii, morale și fizice în primul rând, va garanta forța de luptă.

Organizațiunea noastră nu va admite lașitate, lipsă de demnitate, exploatarea altora, scutire de răspundere numai pe baza titlului comun de român, nu va admite o egalitate și frățietate cruțătoare în orice condiții. Ea va cultiva și propaga selecțiunea valorilor, concurența forțelor pozitive, așezarea fiecăruia la locul, care i se cuvine în baza capacității sale biologice. Respectarea capacității reale, firești, va fi unul dintre principalele ei postulate, iar aprecierea capacității se va face în raport cu valoarea, pe care o reprezintă ori o promite individul pentru binele națiunii.

Cum se va realiza în mod practic organizațiunea noastră? Iată o întrebare, la care trebuie să aflăm răspunsul din vreme, ca să nu ne periclităm ori îngreunăm reușita prin măsuri greșite.

Atât este sigur dela început că educațiunea fizică și morală în sensul schițat nu se poate impune pe cale autoritativă. Nu prin măsuri forțate șablonice, rigide vom ajunge la o colaborare a tuturor, ci prin o asociere din propriul imbold, din dragoste pentru cauza națională comună. Exerciții, muncă, manifestațiuni trebuie să se depună cu plăcere și o atmosferă senină de conștiință națională să domine întreaga activitate.

Va trebui mai departe să acomodăm în mod prudent măsurile noastre posibilităților de realizare și necesităților speciale după categorii sociale, vrăste, sex, ocupațiuni, timpul disponibil, etc., evitând orice coliziune de îndatoriri, orice suprasforțări inutile, orice angajament, care nu stă în raport cu forțele fizice, intelectuale și materiale ale fiecăruia.

Mijloacele de acțiune vor fi:

1. jocuri, exerciții educative, gimnastică și pentru cei selecționați întreceri sportive, aceste din urmă îndeosebi la orașe.
2. excursii, marșuri, jocuri și exerciții în plină natură, pentru a ajuta cunoașterea și dragostea față de patria noastră frumoasă, — (îndeosebi la orașe).
3. dansuri naționale, coruri.
4. incurajarea artei naționale, a portului național — (îndeosebi la sate).
5. șezători cu conținut din istoria și literatura națională, biologie și igienă, religie, etică națională, economie — (îndeosebi la sate).
6. reprezentații, expoziții, publicații, conferințe.
7. adunări anuale și olimpiade.

O oră la zi, o dupămasă la săptămână, o zi la lună va trebui să se sacrifice pentru educațiunea național-biologică.

Dacă școala și-ar îndeplini datoria, de ar face și ca educație integrală și nu numai intelectuală, dacă și ea ar da importanța cuvenită educației fizice și morale, sistematizarea activității noastre ar fi mult ușurată. Vom insista, ca se fie așa.

Membru al organizațiunei poate fi oricine e român din naștere. Aceasta va fi principala condițiune de primire. Afară de cazuri de boli cronice ori defecte fizice ori mintale definitive îndeosebi ereditare, cari pun individul în imposibilitate definitivă, de a-și îndeplini îndatoririle și cari persoane nu vor putea face parte din organizațiunea noastră, nu se va refuza înscrierea nici unui român, urmând a conforma la debili etc.

educațiunea în mod corectiv fiecărui după capacitatea ce o prezintă. Nu vor fi primiți mai departe ori vor fi eliminați aceia cari prin acte grave de necinste vor contraveni demnității de român, și aceia cari vor contraveni în mod conștient și repetat disciplinei național-biologice. Organizațiunea noastră nu va fi mijloc de căpătuială, de profit personal ci de afirmare în raport cu capacitatea fiecăruia.

Costumul nostru va fi cel național, acomodată pentru țărani portului local, și în general exigențelor exercițiilor. Stindardul va fi tricolorul național. Fiecare membru ca și stindardul, va purta ca semn distinctiv emblema organizațiunii în formă de cocardă.

Organizația se va face pe cohorte, centurii, legiuni. Orice situație ierarhică superioară se va ocupa prin selecționare exclusiv în baza de merit și capacitate reală biologică, deci fizică, morală și intelectuală. Funcțiunile vor fi onorifice.

Mijloacele materiale se vor asigura prin contribuții individuale și donațiuni. Suntem siguri, că odată organizațiunea pusă în picioare, rostul ei atât de important din punct de vedere național odată evident și banii folosiți numai pentru scopul destinat, toți aceia cari au binele neamului la suflet și sunt în stare de a face sacrificii, ne vor da tot concursul. Vom fi doar și noi în stare să realizăm, ce în alte țări s'a făcut deja demult.

Organizațiunea noastră național-biologică va fi și va rămâne o parte integrantă a „Astrei“. Ea va asigura colaborarea ori în cazul dat contopirea cu alte așezăminte ori organizațiuni românești cu scopuri similare. Va solicita colaborarea Institutului național de educație fizică a cărui organizator și conducător, dl colonel *Bădulescu*, ne-a promis într'un mod extrem de binevoitor tot concursul. Va încerca contopirea cu organizația importantă a cercetașilor din Ardeal, care în acest mod se va pune pe baze net naționale, renunțând la caracterul ei internațional. Va atrage la muncă comună centrele de educațiune fizică și morală, cum este cel din Blaj, atât de admirabil inițiat și dezvoltat de înalt *Prea Sfinția Sa Mitropolitul Vasile*.

Un important imbold pentru înrolarea îndeosebi a tinerețului țărănesc în organizațiunea noastră va fi faptul, că tinerii cari vor urma timp de mai mulți ani exerciții sistematice, vor putea beneficia de o reducere simțitoare a serviciului militar.

Avem asigurarea d-lui colonel *Bădulescu* că ne va da și în realizarea acestui scop tot concursul său autoritativ.

Din succinta aceasta expunere, sper, că reiese limpede, cari sunt intențiunile noastre și directivele cari le propunem pentru organizațiunea nouă. Evident că aceste propuneri sunt susceptibile de modificări și întregiri în detalii. Suntem fericiți că am ajuns în fine, de a ne putea ocupa de realizări concrete și dacă am ajuns așa departe o mulțumim în primul rând președintelui „Astrei“, Domnului *Goldiș*, care dela început a îmbrățișat cu toată căldura și bunătatea ideile expuse.

Adunarea generală a hotărit, ca organizațiunea nouă să se experimenteze deocamdată în cele trei despărțăminte Cluj, Sibiu și Brașov, pentru ca la adunarea generală viitoare să putem prezenta deja rezultatele practice ale acestei prime faze de încercare. Comitetul secției medicale și biopolitice cu concursul Domnilor Prof. Dr. Tătar și Prof. de educație fizică *Ilieș* a hotărit, ca întâi să se formeze în orașele Cluj, Brașov și Sibiu câte-o echipă de demonstrație, care să lucreze după un program de jocuri, exerciții educative și atletică și apoi să se deplaseze în câteva comune fruntașe ale despărțământului, inițiind acolo prin demonstrațiuni practice înjghebarea organizațiunei, îndeosebi în vederea necesității, de a ne putea prezenta la adunarea generală viitoare cu exerciții frumoase de ansamblu. O mică broșură alcătuită în colaborare cu factorii competenți ai celor trei despărțăminte va fixa programul de detaliu a normelor de urmat. Concomitent vom pregăti terenul pentru organizațiunea generală și vom iniția realizări practice și în alte județe.

În același timp solicităm concursul binevoitor al tuturor oamenilor de bine. În deosebi vom cere concursul secției artistice a „Astrei“ pentru ca dela început să putem pune și arta națională, muzică, cântece, port în serviciul cauzei. Vom cere concursul corpului didactic, a învățătorilor îndeosebi, fără de cari nu vom putea începe organizarea

Și dacă ne va ajuta soartea să realizăm această organizațiune a cultului armoniei fizice și sufletești, dacă vom ajunge la respectarea și cultul capacității reale biologice, deci fizice morale și mintale, vigoarea națiunei noastre și afirmarea ei în viitor se va asigura mai ușor.

I. Moldovan.

Combaterea bolilor sociale în mediu rural.

1. Introducere și scurtă analiză a vieții dela țară.

Intre plăgile cari bântuie populația dela țară (tuberculoză, sifilis, alcoolism, mortalitate infantilă etc.) și modul de viață al țăranului considerat în ansamblul său, adică atât din punct de vedere pur social, cât și igienic, economic și cultural, legăturile sunt pe cât de numeroase, pe atât de intime. Noțiunea complexă a mediului rural constituie substratul pe care se grefează plăgile sociale și ele se întind cu atât mai ușor cu cât acest substrat este mai viciat. Se poate zice că el constituie o adevărată predispozițiune socială pentru îmbolnăvire.

Ni-se pare deci cu totul natural, că orice încercare de combatere a molimelor care amenință vigoarea populației sateilor românești să urmărească în același timp cu realizarea măsurilor de profilaxie speciale adaptate fiecărei boli în parte, o transformare lentă dar continuă a însăși mediului rural favorabil survenirii bolilor și răspândirii lor.

Bine înțeles, că aceasta operă generală de asanare presupune înainte de a fi începută o cât mai temeinică cunoaștere a vieții dela țară sub toate aspectele ei și nu poate fi dusă la bun sfârșit decât ținând deaproape seama de psihologia țăranului. Vom încerca deci în următoarele o succintă analiză a mediului rural nizuindu-ne în același timp să scoatem în evidență relațiile dintre singuraticile sale componente și plăgile sociale. Pe rând vom examina infățișarea intelectual-culturală, socială, economică și igienică a satului românesc din Ardeal.

Aspectul intelectual-cultural.

Studiul de psihologie experimentală privitoare la țăranimea noastră lipsind cu desăvârșire, este greu să-ți formezi o iconă absolut fidelă a structurii ei sufletești și ești silit să încerci a o caracteriza bazat pe impresiile diferiților observatori. Toți sunt de acord să-i recunoască țăranului nostru inteligență vie, secundată de o bogată imaginațiune. El mai are un simț bine dezvoltat pentru umor, chiar pentru ironie, dovadă bogata literatură populară anecdotică. Din nefericire vitregia vremilor, lunga robie în care a tânjit nu i-au permis să-și cultive îndeajuns aceste caractere moștenite, în schimb l-au încărcat cu o sumă de altele, pe cât de streine adevăratei sale firi, pe atât de puțin favorabile. Îndelungata lipsă de libertate l'a lipsit de inițiativă,

i-a răpit spiritul întreprinzător și activ, dându-i în loc acea pasivitate resemnată cel face refractar inovațiilor. Conservatismul lui a devenit proverbial. Filosofia sa este fatalistă, totul se petrece în viața lui „cum o vrea Dumnezeu“ și „după cum va avea noroc“, credința într'o izbândă prin propriile sale forțe i-i este foarte redusă. Sentimentul său religios este întrețesut de misticism și superstițiile cele mai variate constituie adeseori mobilul acțiunilor sale. Concepțiunea ce și-o face despre boli este aproape totdeauna bazată pe o asemenea credință deșcărță (deochi, blestem etc.) și tot la practici superstițioase se refugiază pentru a-și găsi tămăduirea (descântece, vrăji, cetanii etc.).

Analfabetismul deși în descrește, fiind încă destul de răspândit printre țărani, nivelul culturii lor generale este relativ scăzut, de altcum el variază foarte mult, ca și toate celelalte caractere cu singuraticile regiuni dând mentalității dela sate privită în întregime un aspect de ceva neînchegat și neunitar. Mai menționăm aici neîncrederea ce-o manifestă țăranul, de atâtea ori înșelat, față de streini și față de „domni“, neîncredere pe care știe însă să și o disimuleze cu o perfectă abilitate.

Această atitudine pasivă, negativistă față cu evenimente cum sunt bolile și consecințele lor, asupra cauzalității cărora omul dela țară este incomplet și greșit documentat, constituie desigur o foarte favorabilă împrejurare răspândirii lor. Considerându-le ca o manifestare a voinții lui Dumnezeu sau alțor forțe supraomenești țăranul nu este deloc dispus să întreprindă ceva pentru a le combate, căci nu crede în posibilitatea combaterii lor și așteaptă să treacă tot din voia celui de sus. Pe el caută să-l induplece cu slujbe și masluri, ajutorul medical este invocat numai după ce toate celelalte încercări au rămas infructuoase. De cele mai multe ori medicul fiind neputincios în fața cazurilor desperate ce i-se prezintă, eșecul lui nu face decât să întărească țăranul în credințele sale greșite.

Aspectul social al vieții satului.

Dacă mentalitatea românească încă n'a ajuns să formeze un întreg bine definit, viața socială a ruralilor este și mai puțin închegată în manifestările sale. Ea se găsește în plină prefacere, dela războiu încoace par a se realiza progrese și pe acest teren, comparându-o însă cu ceia ce se întâlnește la alte popoare, trebuie să recunoaștem că este încă foarte primitivă. Nevârșnică o numește Drăghicescu.¹ Coeziunea socială este foarte mică.

¹ E. Drăghicescu: Din psihologia poporului român, București 1907.

ajutorul mutual neorganizat, rolul lui însemnat nu este nici înțeles nici utilizat. Satele noastre sunt lipsite (cu mici excepții) aproape cu totul de acele manifestațiuni a solidarității umane pe cari le constituie diferitele asociațiuni cu caracter altruist sau chiar de interes comun, n'avem societăți de lectură, corale, gimnastice, asociații agricole, de ajutor în caz de boală, lipsesc până și cele de înmormântare. Există totuși o formă primitivă a ajutorului mutual: claca. În timpul din urmă începe să prindă teren la sate mișcarea cooperatistă, ea este însă mai de grabă o manifestațiune a vieții economice.

Este regretabil că dela războiu incoace se destramă tot mai mult și coeziunea intimă ce grupa înainte poporenii în jurul bisericii. Autoritatea acesteia este mult scăzută, diferite secte fac un întins proselitism și reușesc cu atât mai ușor, cu cât nevoia credinței este încă viu resimțită în popor. Raportul dintre aceasta situație socială a vieții și boli se traduce prin lipsa unei apărări colective împotriva acestor din urmă, nu există asociații caritabile și de ajutor în caz de boală; voind să le creieze propaganda profilactică va trebui să introducă ceva nou în viața satului și va avea de luptat cu greutățile începutului.

Viața economică la sate.

Ea a fost considerabil modificată prin reforma agrară de curând infăptuită. Aproape toți țărani sunt improprietăriți și sunt în stare să se susțină din propria lor gospodărie. Deși suntem încă departe de-a putea vorbi de-o exploatare rațională a micii proprietăți rurale, deși posibilitatea de valorizare a produselor solului sunt reduse din cauza lipsei de organizare și credit, situațiunea economică actuală ar permite într'un foarte mare procent țăranilor să realizeze în viața lor minimul indispensabil al dezideratelor igienice și să contribuie astfel la asanarea mediului rural. Ceiace lipsește deci în foarte multe cazuri nu este într'atât posibilitatea economică cât cea culturală, în urma ignorării complete a noțiunilor igienice cele mai elementare. Există bineînțeles un însemnat procent de adevărați săraci, — să ne gândim numai la populațiunea din regiunile puțin fertile a munților Apuseni sau Maramurășului, — pentru aceștia desigur că sprijinul economic se impune cu aceiași urgență ca și cel educativ.

Aspectul igienic al satelor.

El este unul dintre cele mai triste. Pe acest teren totul este de refăcut că-ci aproape nimic din ceiace există nu corespunde.

Consecințele cele mai dezastruoase asupra sănătății populații le are insalubritatea locuinței. Majoritatea absolută a caselor țărănești sunt necorespunzătoare din toate punctele de vedere. Ele sunt suprapopulate fiind compuse dintr'o tindă de obicei nelocuită și o unică cameră ce adăpostește uneori 10—12 persoane.

Dacă ai calcula cubajul unei asemenea case ai constata cu groază că în loc de 20 m³ de aer cât prevede igiena ca indispensabil unui adult, cantitatea de aer este abia de 1—2 m³ pe cap de locuitor și poate nici atât. Unde mai pui, că în afară de membrii familiei locuința mai adăpostește încă de obicei și animale domestice. Ineficiente ca cubaj, casele dela sate sunt insuficient aerate din cauza ferestrelor mici și a obiceiului de a nu le deschide de toamna până primăvara. Chiar dacă sunt edificate cu frontul spre sud ele n'au destulă lumină din același motiv.

Pardoseala în cele mai multe este cât se poate de neigienică și nu poate fi curățită căci constă din pământ. Adeseori casele n'au coș și atmosfera lor este încărcată de fumul ce-și caută eșirea prin crepăturile acoperișului, de vapori de apă ce ieș din hainele ude uscate deasupra vetrei și exalațiunile locatarilor umani și animali. Chiar și dacă nu se mai practică vechiul obicei de-a astupa peste noapte și unicul ventilator al casei, hornul, pe motiv de a reține căldura, aerul din camera în care dorm o duzină de vietăți trebuie să atingă grade neobișnuite de corupțiune.

Ceiece este însă și mai grav: în casa țărănească lipsește patul individual, membri familiei dorm împreună, îngrămădiți pe același așternut de paie mucezite de umezeala transpirației.

În multe cazuri locuințele dela țară sunt umede neavând pivniță și fundament solid, ci fiind așezate deadreptul pe pământ.

Ele sunt apoi cu totul lipsite de dependențe igienice, n'au closete fac parte adeseori din acelaș corp de casă cu grajdul etc. Nu-i nevoie să posezi cunoștințe speciale de igienă pentru ca să-ți dai imediat seama de raportul strâns ce trebuie să existe între locuința mizerabilă a țăranului și bolile cari îl decimează. Mai eclatant este invederată poate această cauzalitate cu ocazia epidemiilor de boli contagioase acute, scarlatină, pojar, difterie, când în urma acestei cohabitațiuni infecția se transmite imediat dela primul îmbolnăvit la toți copiii din casă, susceptibili să ia boala. Importanța capitală a locuinței insalubre rezidă

însă în rolul ei de moment favorizant al infecțiunii tuberculoase. Tuberculoza se răspândește la țară aproape exclusiv prin infecțiune intrafamiliară, contactul cu surse extradomiciliare fiind redus și activitatea țăranului desfășurându-se în aer liber. Lucrări statistice însemnate, întreprinse bineînțeles în străinătate au arătat, că o locuință insalubră favorizează survenirea unei tuberculoze latente prin diminuarea rezistenței organismului ce trăiește în condițiuni neigienice, agravează evoluția unei tuberculoze existente din aceleași motive, dar înainte de toate favorizează în cea mai mare măsură propagarea tuberculozei dela individul bolnav la membrii familiei sale cu cari pertrece în aceeași cameră și doarme în același pat.

Locuința suprapopulată favorizează apoi răspândirea infecțiunilor parazitare: tifos exantematic, scabie, pediculoză, ftiriază, viermi intestinali, în anumită măsură și a bolilor venerice, a incestului și perversiunilor sexuale.

Un alt factor de o mare însemnătate pentru sănătatea țăranului este alimentația. Ea este aproape întotdeauna insuficientă și irațională. În raport cu munca fizică pe care o depun, țărani sunt constant subalimentați, ceea ce nu numai că scade capacitatea lor de muncă, adică randamentul lor economic, dar îi pune într-o continuă situație de inferioritate organică față cu diferitele infecțiuni indeosebi cu tuberculoza, a cărei izbucnire este astfel facilitată.

Țăranul are o alimentație cu bază de făinoase (mămăligă) căreia îi mai adaugă lapte, brânză, legume (indeosebi cartofi și fasole) și grăsimi sub formă de untură de porc. Carnea figurează numai excepțional între alimentele sale, ouăle rar, legumele verzi și fructele lipsesc într-o bună parte a anului. Deci atât ca valoare calorică cât și calitativ hrana este insuficientă, ea este săracă în albumine și grăsimi dar îi lipsesc și vitaminele. Unele boli cum este pelagra sunt datorite direct acestei alimentații insuficiente, toate sunt favorizate prin ea în apariția lor.

Un capitol aparte în problema hranei îl constituie alimentația infantilă, care atunci când se face artificial este executată în condițiunile cele mai defectuoase și constituie una dintre principalele cauze a mortalității copiilor.

Tot aci trebuie să menționăm alcoolismul atât de răspândit în populația rurală care consumă cantități considerabile de spirituoase concentrate direct dăunătoare sănătății, ne mai vor-

bind de efectele sale dezastruoase de ordin moral și economic. Acest viciu contribuie de altfel și pe alte căi la răspândirea bolilor contagioase. Pe de-o parte viața de crășmă poate determina o infecțiune tuberculoasă dat fiind că crășmele dela sate sunt cât se poate de neigienice și de murdare căci în ele toată lumea scuipă pe jos, pe de altă parte starea de beție trezește instinctele sexuale și diminuează în același timp inhibițiile morale. În fine trebuie să amintim legătura cauzală strânsă ce există între alcoolism, boli nervoase și criminalitate.

Rămâne să mai spunem un cuvânt despre igiena generală a vieții țărănești. Constatările ce se pot face în aceasta privință nu sunt deloc înbucurătoare. Curățenia lasă mult de dorit igiena corporală este aproape inexistentă. Spălatul se reduce la față și la mâni, baie nu face țăranul decât imediat după naștere și vara uneori în liber, săpunul servește numai pentru spălatul rufelor, peria de dinți este un obiect nesunoscut pentru dânsul, în schimb scuipatul pe jos este un obicei general răspândit. Lingeriea sa imbibată de sudoare n'o depune seara și-o schimbă rar, ciobanii poartă aceeași cămașă neagră ca funingirea o vară întreagă.

Igiena gravidității, nașterii și a primei copilării sunt cu totul neglijate.

Nu ne putem extinde aici asupra abundențelor detalii ale acestei chestiuni căci nu ne-o îngăduie spațiul, ne mărginim să accentuăm rolul capital al murdăriei ca factor de inbolnăvire.

Analiza de mai sus ori cât de sumară și incompletă ar fi ea ne arată îndeajuns că mediul rural cu lipsurile lui de astăzi este el însuși o sursă de inbolnăvire și cel mai prielnic substrat al difuziunii plăgilor sociale. Concluziunea practică a acestei constatări nu poate fi alta decât cea anticipată la începutul acestei articol: pentru asanarea populației rurale îmbunătățirea condițiilor generale de viață și măsurile speciale de profilaxie sunt de-o egală însemnătate și trebuiesc deopotrivă înfăptuite. Rămâne să vedem în capitolul următor cari sunt mijloacele de îndreptare.

L. Daniello.

Organizarea serviciului de igienă școlară.

Inspekția medicală a elevilor de școală a trecut deja din faza experimentării în cea a realizării practice și anume între cele mai urgente și importante realizări. Cunoșcând corelația strânsă ce există între capacitatea fizică și intelectuală a elevilor școlari pe de o parte, procesul și rezultatul instrucțiunii școlare, pe de altă parte, e evident, că orice instrucție trebuie să se acomodeze și să se bazeze pe aceste două principii fundamentale, iar instrucția care nu ia în considerare aceste două calități a elevilor școlari, e lipsită de soliditate și e în contradicție atât cu interesele individului cât și cu ale statului. Tendința instrucțiunii școlare de azi, singura pe care o putem numi logică, este de a asigura pentru fiecare elev școlar, fie el normal ori defectiv, condițiuni favorabile sau cel puțin compatibile cu dezvoltarea funcțiunilor lui organice, cu calitățile lui fizice și intelectuale. Numai o astfel de instrucție, care se bazează pe aceste principii esențiale, pe legea fiziologică a dezvoltării fizice și intelectuale a elevilor școlari, poate fi instrucție solidă, sănătoasă, în favorul individului și al statului. La baza acestei instrucțiuni stă examinarea medicală a elevilor școlari, ca o parte principală a serviciului de igienă școlară. Luând aceasta ca bază serviciul de igienă școlară câștigă mult în importanță și ia o altă direcție ca cea avută până acum. Medicul școlar nu mai poate avea ca scop controlul sumar al edificiului școlar, o inspecție și mai sumară a elevilor școlari și eventual câteva lecții nesistematice de igienă. Pe o astfel de activitate nu se poate baza întreaga instrucție. Scopul serviciului de igienă școlară este de a cunoaște precis calitățile fizice și intelectuale a elevilor școlari, de a da indicațiuni tot așa de precise pentru menținerea, corectarea sau ameliorarea acestor calități, în așa fel, ca instrucțiunea bazată pe cunoașterea lor să producă maximul, fără ca aceste calități să sufere câtuși de puțin, adică să armonizeze dezvoltarea fizică și intelectuală a lor. Scopul igienei școlare deci nu este terapeutic, ci eminentement preventiv și se încadrează admirabil în medicina preventivă, a cărei cea mai promițătoare armă este educația în igienă.

Realizările practice ale acestor desiderate nu sunt așa de grele pe cum se arată la prima vedere și putem spune că, după experimentările altor state avem deja un drum croit, avem deja

metode standardizate, cari trebuie numai adaptate condițiilor dela noi.

Una dintre cele mai discutate probleme în legătură cu organizarea serviciului de igienă școlară a fost și este încă, dacă acest serviciu trebuie să fie atașat departamentului de instrucție publică ori departamentului de sănătate publică. Evident chestiunea apartinerii nu este așa de importantă ca și felul organizării și funcționării serviciului. Totuși credem, că din punct de vedere practic este mai bine dacă acest serviciu aparține departamentului de instrucție publică, fiindcă trebuie să formeze însuși baza instrucției școlare. O colaborare strânsă cu departamentul sănătății publice este însă necesară.

Ministerul instrucției publice trebuie să aibe un serviciu special pentru acest scop, care să organizeze serviciile externe și totodată să studieze problemele multiple ce se ridică pe acest teren. Numai o organizație bazată pe studii prealabile poate da rezultate bune. Serviciul central din ministerul instrucției publice trebuie deci să fie nu numai un for administrativ ci și unul tehnic-științific. Pentru a satisface acest desiderat principal, trebuie ca serviciul central să fie condus de persoane competente, stăpâne pe cunoștințele cele mai nouă a medicinei preventive, să cunoască legea dezvoltării fizice și intelectuale a copiilor și principiile fundamentale a pedagogiei moderne. Prin urmare acest serviciu trebuie să fie condus de medici igienisti, pediatri, psihologi, pedagogi și maeștri experți în educația fizică. O perfectă colaborare între acești oameni de știință și tehnicieni experți este absolut necesară ca să se poată pune bazele unei instrucțiuni școlare în armonie cu fiziologia dezvoltării fizice și intelectuale a copiilor.

Trebuie studiată legea fiziologică a dezvoltării fizice și intelectuale a copiilor români, fiindcă noi nu putem se luăm ca bază legile găsite în alte țări, la copii de altă rasă, crescuți în alte condițiuni climatice, în alte condițiuni economice și culturale. E o greșală a copia metodele de instrucție și programele analitice standardizate în alte țări pe alți copii și a le introduce fără nici un criteriu și la noi. E o greșală și mai mare de a instrui toți copiii în mod uniform, indiferent de capacitatea lor intelectuală și fizică. Pentru aceștia trebuie elaborate noi metode de instrucție și alte programe analitice ca la copiii normali.

La baza oricărei metode de instrucție școlară trebuie să stea cunoașterea precisă a legilor fiziologice de dezvoltare fizică.

și intelectuală a copiilor. Aceste studii fundamentale și dacă nu pot fi făcute de serviciul central din ministerul instrucțiunii publice, dar pot fi făcute de serviciile externe, în școli și institute speciale, de persoane competente. Datele furnizate de serviciile externe trebuie studiate, interpretate și apoi experimentate tot de serviciile externe dar după indicațiunile și sub controlul serviciului central.

Serviciul intermediar, care face legătura între serviciul central din ministere și medicii școlari, să-l numim *inspectorat de igienă școlară*, trebuie organizat pe aceleași baze ca și serviciul central și trebuie atașat serviciilor similare din instrucția publică, asigurând și aici cea mai perfectă colaborare între conducătorii serviciilor. Aceste inspectorate au menirea de a conduce studiile și anchetele pentru cunoașterea situațiunei reale. Aceste studii și anchete se fac în parte după indicațiunile centrului, în parte după inițiativa proprie conform necesităților locale, prealabil aprobate de serviciul central. O altă datorință a acestor inspectorate este inspecția, controlarea și îndrumarea medicilor școlari.

La aceste inspectorate s'ar centraliza, prelucra și interpreta datele furnizate de medicii școlari și comisiile de anchetă și pe baza acestor date, s'ar da indicațiuni referitor la instrucție, educație fizică și educație igienică. Pe baza rapoartelor inspectoratelor de igienă școlară și serviciilor școlare, similare, ministerul instrucțiunii dispune înființarea de noi școli, școli speciale pentru defectivi, școli în aer liber, colonii școlare, etc. Numai în modul acesta, adică pe baze reale și cunoașterea precisă a situațiunii locale se poate lucra sistematic și se pot coordona interesele locale și cele generale ale statului.

Inspectoratele de igienă școlară lucrează prin medici școlari urbani și rurali. Sistemul actual al medicilor școlari trebuie abandonat ca fundamental greșit. Scopul igienei școlare este eminentamente preventiv și educativ. Medicii școlari dau însă mai mare importanță terapiei ca profilaxiei. Se lucrează deci pe un principiu greșit. În primul rând școala și apoi armata sunt cei doi factori importanți de cari ne putem servi pentru răspândirea cunoștințelor de igienă și pentru educarea igienică a populațiunei. Școala e locul de predilecție, fiindcă pe aici trebuie să treacă fără excepție toți locuitorii unei țări și anume într'o etate când receptivitatea și impresionabilitatea indivizilor ne favorizează cel mai mult însămânțarea cunoștințelor și formarea

obiceiurilor igienice. Iar în armată, pe terenul deja pregătit în școală, putem perfecționa atât cunoștințele cât și obiceiurile, fiindcă putem deja apela și la înțelegere nu numai la sentiment.

Organizațiunea terminală a serviciului de igienă școlară variază în comune urbane și rurale. În școlile primare din comunele urbane igiena școlară se face, dacă peste tot se face ceva, de medicii de circumscripție. Școlile secundare și speciale aproape fiecare își au medicul propriu, care face câteva cursuri de igienă și scrie câteva rețete pentru elevii bolnavi. Pe cum am amintit și mai înainte, acești medici sunt mai mult interesați în terapia decât în profilaxia bolilor, fac deci chiar contrarul celei ce cere igiena școlară modernă. Nu fac anchete și studii, nu cunosc ei însuși situația reală și prin urmare nu pot furniza date precise pe baza cărora s'ar putea elabora programe noi.

Centralizând tot serviciul de igienă școlară în mâna câtorva persoane, pentru cari acest serviciu este serviciul principal și ar fi și mai bine dacă ar fi unicul și nu numai ceva de mântuială, cu tot atâtea spese am ajunge la un rezultat cu mult mai bun. Autoritățile școlare cunosc precis numărul tuturor elevilor de toate gradele din comuna urbană respectivă. Calculând un număr de 1500—2000 elevi pentru un medic școlar, orașul ar putea fi împărțit în circumscripții școlare, cu câte un medic în frunte. Acești medici, bine salarizați ca să-și poată sacrifica tot timpul în interesul serviciului, ar avea datorița:

1. De a inspecta edificiul și mobilierul școlar ca să fie ținut în condițiuni de perfectă igienă și de a da indicațiuni pentru îndreptarea condițiunilor neigienice.

2. De a controla și îndruma încălzitul, luminatul și aerisitul școlii după cerințele igienei.

3. De a consilia autoritățile școlare în aranjarea programului școlar în așa fel, ca sănătatea elevilor să nu fie periclitată.

4. De a descoperi, a preveni și a corecta defectele fizice și mintale ale elevilor. Pentru acest scop este necesară examinarea medicală a tuturor elevilor la începutul fiecărui an școlar și la anumite intervale în cursul anului. Examinările psihologice să se facă la intrarea în școala și în intervale de câte 2 ani. Să se informeze părinții despre starea fizică și mintală a elevilor și să se înziste pentru corectarea defectelor.

5. De a descoperi și preveni răspândirea boalelor infecțioase. Pentru acest scop este necesară vizitarea zilnică a școa-

lei și examinarea elevilor prezentați benevol, ori anunțați de profesori, ori învățători ca suspecți de boli infecțioase.

6. De a cunoaște condițiunile dela domiciliul elevilor și de a înzista pentru îndreptarea și ameliorarea acestor condițiuni.

7. De a conduce și colabora la educația în igienă a elevilor școlari,

8. De a face examenul medical al personalului didactic și la caz de nevoie de a lua dispoziții pentru împiedecarea infecțiilor dela profesori, ori învățători la elevi.

Evident, medicul școlar în activitatea lui trebuie să fie condat de profesori, învățători și surori de ocrotire școlară. Trebuie să existe o strânsă colaborare între medicii școlari pe de o parte și profesori și învățători de altă parte, mai cu seamă în cece privește cunoașterea condițiunilor dela domiciliul elevilor și educația igienică. În cerul aceea de activitate trebuie atrași și părinții elevilor. Numai având concursul lor vom putea obține rezultate bune și definitive. Pentru a ne asigura concursul părinților este foarte practic, de a avea convorbiri cu ei și de a le ține conferințe asupra chestiunilor mai importante. Fiecare părinte își iubește copilul și odată clarificat asupra defectelor lui și conștient de pericolul ce-l așteaptă, puțini vor fi cari să nu-și dea toată silința pentru prevenirea și corectarea defectelor.

Datele obținute de medicii școlari prin examinarea medicală a elevilor și prin diferite anchete, se înaintază Inspectoratelor de igienă școlară, unde sunt prelucrate, studiate. Rezultatele definitive sunt apoi discutate cu medicii școlari și raportate Serviciul Central din Ministerul Instrucțiunii, care ia dispozițiunile de ameliorare și îndrumare.

În comunele rurale problema se rezolvă cu ceva mai greu ca în cele urbane, cu toate că importanța igienei școlare în comune rurale este tot așa de mare, de nu poate chiar mai mare, ca în cele urbane. Medicul de circumscripție trebuie angajat în igiena școlară în mod activ. Actualmente medicii de circumscripție lucrează pe baza aceluiaș principiu greșit, ca și medicii școlari, anume se interesează prea mult de terapia și prea puțin de profilaxia boalelor. O schimbare a acestei mentalități este inevitabilă. Mai curând, ori mai târziu, se va produce și la noi cum s'a produs deja în cele mai multe țări. Atunci când medicul de circumscripție va fi un exponent al medicinei preventive

și nu al celei curative, una dintre îndatoririle lui cele mai principale va fi îngrijirea pentru sănătatea elevilor școlari. Dar și până atunci trebuie să facă examinările fizice ale elevilor, inspecțiile edificiului școlar și să dea indicațiuni și instrucțiuni învățătorilor în educația igienică.

Pe cum reiesă din cele mai sus amintite, vedem că atât la orașe, dar mai cu seamă la sate, factorul important și angajat în mod activ în igiena școlară, este învățătorul. Acestuia trebuie să i se deie cunoștințe temeinice în domeniul igienei, trebuie să aibă obiceiuri și atitudini de așa fel, ca în orice moment să servească de model elevilor. O reformă a învățământului igienei în școli normale și universități este foarte urgentă.

Un rol important revine surorilor de ocrotire școlară, mai cu seamă în ceea ce privește educația igienică și legătura între școală și domiciliul elevilor.

M. Zolog.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Urmările alcoolismului pentru individ și națiune.

Sunt puține problemele de interes general, al căror studiu, atât de intensiv și vast, să fi produs o literatură atât de bogată, ca și aceea a efectului consumului băuturilor alcoolice asupra individului și societății. Cercetări experimentale de laborator, observațiuni clinice, studii statistice sociale au încercat să lămurească această problemă atât de importantă, fără ca până în prezent să se fi ajuns la o unitate de păreri, ori la concluziuni practice identice chiar și numai referitor la unele din chestiunile principale.

Alcoolul se descompune ușor în organism, eliberând o cantitate mare de calorii, cari ar putea servi la întreținerea activității organismului. Dar ar fi o greșală profundă, a privi alcoolul ca un aliment, desconsiderând faptul, că el este totodată și un toxic puternic. Efectul toxic prevalează într'atâta în organism, urmările destructive sunt atât mai evidente decât valoarea alimentară, de combustie, încât ar însemna să considerăm ca aliment orice substanță calorigenă, indiferent de dezastrul funcțional ori celular, pe care-l produce. Este adevărat că efectul

toxic se manifestă în mod vizibil pentru toți abia după consumarea de cantități mai mari de băuturi alcoolice. Dar este precis constatat, că funcțiunile mai delicate psihice și fizice, importante pentru orice muncă productivă, pentru intensitatea ei și rezultatul obținut, sunt alterate deja prin cantități mici de alcool și aceasta cu atât mai mult, cu cât intoxicarea se repetă mai des.

Este adevărat, că alcoolul la aparență poate servi ca stimulent pentru anumite funcțiuni, poate combate depresiunea psihică și oboseala escită fantezia, ridică curajul și buna dispoziție. Dar efectul acesta este întrucâtva caracteristic oricărui narcotic și de fapt nu se datorește unei stimulări de funcțiuni, ci înlăturării altor funcțiuni, inhibitoare în primul rând, atât de necesare ori indispensabile chiar pentru decursul normal, coordonat al activității. Efectul merge în contul intensității, profunzimii și preciziei funcțiunilor vitale și este comparabil cu cel al morfinei ori cocainei. Cu cât mai cronică devine consumarea, cu atât mai necesară se pare pentru menținerea anumitor funcțiuni. Cu cât mai cronică și mai intensă este alcoolizarea, cu atât mai grave sunt urmările fizice, intelectuale și morale, și mai dificilă desobșnuirea.

Cercetări statistice ireprosabile dovedesc aproape uniform că alcoolismul grav produce ori agravează boli și scurtează viața. Statisticile ne arată mai departe că natalitatea familiilor alcooliceilor nu este redusă, dar ne dovedesc totodată, că mortalitatea lor infantilă este exagerată. Unii își explică acest din urmă fapt prin efectul toxic al alcoolismului părinților, fie direct al mamei intoxicate, fie indirect prin alterațiunea plasmei generative a tatălui, alții cred că lipsa de îngrijire potrivită în familia demoralizată ar fi cauza supramortalității infantile. Unii o deplâng, alții o consideră că un efect salutar, suprimându-se prin ea elementele debile și rămânând în viață elementele viguroase selecționate direct sau indirect prin alcoolism. Chiar și aceasta din urmă afirmație, evidentă ca aberație, se sprijină pe statistici și experiențe de laborator.

Alcoolismul este o problemă complexă socială, cauză ca și urmare a altor defecte. Așa cum el poate fi motivul inițial al decăderii morale și materiale, al boalei și defectivității, așa poate fi și urmarea lor numai. A preciza rolul cauzal sau secundar al alcoolismului în cercul vicios al demoralizării, al des-

organizării vieții familiare și sociale și al pauperismului este adeseori foarte greu.

Aceiași dificultate o întâlnim, când încercăm să precizăm, dacă alcoolismul determină sau nu o deterioare ereditară a generațiilor viitoare. Se refrânge viciul părinților asupra sănătății fizice și îndeosebi psihice a copiilor, nepoților, strănepoților, indiferent dacă aceștia beau sau nu? Este descendența alcoolicilor mai proastă ori mai slabă ca cea a familiilor abstinente? Determină alcoolismul ivirea de epilepsie, imbecilitate ori altor defecte ereditare ale descendenților? Problema eredității joacă un rol important în propaganda antialcoolică. În culori grozave, cu date statistice impresionante, se arată efectul dezastruos ereditar al alcoolismului asupra generațiilor viitoare. Aici trebuie să eliminăm însă întâi câteva erori de interpretare. Organismul este constituit din două categorii de celule cu totul deosebite. Una formează plasma germinativă, depozitată în organele sexuale, care conține toate dispozițiunile fizice și psihice ale ființelor cari se vor naște din ele, cealaltă formează organismul ca atare, soma, cu toate organele sale, necesare vieții individuale. Numai ceea ce este conținut în prima categorie este ereditar și trece din generație în generație. Alterațiunile celulelor somatice nu se moștensesc, ele rămân limitate la individul afectat, plasma generativă fiind nealterată. Nu toate defectele cu cari se naște un copil, trebuie să fie deci ereditare. Se poate foarte bine, ca intoxicațiuni ori traumatisme, cari acționează asupra fătului, în decursul gravidității, se ducă la defecte înăscute și ele, congenitale, dar fără modificarea plasmei germinative și fără a trece asupra generației ulterioare. Alcoolul care circulă la sângele unei femei gravide ajunge și la organismul fătului, extrem de sensibil față de acțiuni nocive, și poate să-i altereze d. c. celulele sale nervoase în mod definitiv, urmând defecte psihice, imbecilitate, epilepsie și altele, fără ca plasma germinativă a părinților ori a sa proprie se fie alterată. Din punct de vedere individual aceste defecte sunt dezastruoase, din punct de vedere al patrimoniului ereditar fără importanță.

Este incontestabil, că alcoolismul mamei poate să determine atari defecte. Că alcoolismul părinților ar putea cauza alterațiuni ereditare, este o problemă, care încă nu e rezolvită. Defectele cari se ivesc în familii de alcoolici, se pot datori în parte și lipsei de îngrijire, exemplului rău al părinților demoralizați și inconștienți, lipsei unei educații acomodată. Și chiar

dacă apar defecte ereditare la descendenți de alcoolici, nu alcoolismul trebuie să fie cauza lor. Acesta poate să fie, el singur, numai simptomul unei defectuozități psihice, care se moștenește, un efect și nu cauza acestor alterațiuni. Iată o parte a motivelor, cari îngreunează enorm limpezirea problemei. Incercarea, de a ajunge pe bază experimentală la concluziuni mai precise, a dus la rezultate diferite după autor și animalul întrebuintat. De altfel fiind la om defecte psihice în joc, experiențele pe animale sunt de o importanță redusă pentru lămurirea problemei în tot complexul ei.

Dar chiar dacă alcoolismul nu ar determina defecte ereditare, urmările rămân destul de grave. Faptul, că alcoolismul părinților poate cauză adeseori defecte congenitale sau post-natale în prima generație este suficient de grav pentru a ne inspira toată grija; căci dacă, ce este atât de frecvent, această primă generație defectivă dă la rândul ei naștere la alte generații cu alterațiuni congenitale ori ulterioare, degenerescența va deveni progresivă dezastrul va fi acelaș.

Puse din punct de vedere individual sau restrâns familiar, efectele nocive ale alcoolismului rămân accesibile unei discuții în ce privește importanța lor. Pusă însă din punct de vedere social sau național, problema alcoolismului se evidențiază imediat în toată gravitatea ei indiscutabilă. Raportul între alcool și crimă, accidente, morbiditate, prostituție, demoralizare, dezorganizarea familiei, pauperism, sărăcirea economiei naționale prin miliardele cheltuite în mod inutil, cine-l poate contesta? Și cine poate nega ori măsură mizeria și suferința rezultată din alcoolism, care se resfrânge asupra prosperității și capacității de afirmare a întregii națiuni!

Valoarea studiilor științifice, de laborator și statistice, asupra alcoolismului individual și ereditar rămâne indiscutabilă. Dar atâta timp cât rezultatele lor sunt contradictorii, importanța lor pentru propaganda antialcoolică și pentru fixarea măsurilor de luat rămâne disparentă față de indicațiunile precise, indiscutabile ale realității. Alcoolismul este o problemă socială, ori mai bine, națională și pentru lupta antialcoolică, pentru fixarea directivelor de urmat și a scopului urmărit, trebuie se fie hotărâtor interesul națiunii și nu al individului. Consumul moderat și ocazional de băuturi alcoolice nu trebuie să dăuneze orice organism, dar admiterea acestui fel de consum ca principiu se poate discuta abia atunci, când fiecare individ va

fi în stare să cunoască limita admisă pentru organismul său și să nu treacă peste aceasta limită.

Ca și cu alte plagi sociale, ne-am obișnuit și cu urmările funeste ale alcoolismului. Ele nu ne mai impresionează și industria alcoolului parazitara face tot posibilul, pentru a stimula consumația, a anihila sentimentul de răspundere și a promova desfrâul și demoralizarea; iar Statul, interesat în incasarea comodă de impozite se face și el complice la distrugerea viigoarei națiunii. Sunt formidabili acești adversari și ajutați în opera lor distructivă prin lipsa de disciplină morală, de rezistență față de tentațiuni a populațiunii, pe care o exploatează. Se gândește cineva, că educațiunea spre o disciplină și rezistență morală, spre o răspundere națională este soluția principală, care trebuie inițiată imediat cu toate mijloacele și cu toată energia? Atât timp cât o disciplină și răspundere lipsesc, ce rost au măsuri restrictive ori prohibitive, cari se eludează la prima ocazie. Se cere însă o disciplină morală, o conștiință națională și un sentiment de răspundere a individului, a națiunii, dar și a Statului, a conducătorilor destinelor națiunii, căci altfel ne înșelăm reciproc, profităm unii de bunăcredința și suferințele maselor, și riscăm viitorul națiunii și a patriei. Căci nu se uita, că alcoolismul este numai un simptom al decăderii morale, care formează substratul și al altor plagi și suferințe sociale. Acest substrat trebuie întâi curățit și asanat și atunci ușor se vor putea aplica cu deplin succes măsurile de profilaxie.

În aceste direcții trebuie să-și îndrepte în primul rând activitatea propaganda antialcoolică. În orice caz însă ea va trebui să se bazeze pe date științifice exacte și verificate și să evite orice exagerări atât în ce privește urmările alcoolismului, cât și referitor la măsurile de combatere, cari trebuiesc acomodate necesității și posibilităților de realizare.

I. Moldovan.

X Secția feminină-biopolitică a „Astreii“.

Adunarea generală a Asociațiunii din Sibiu (1927) a aprobat înființarea unei secții feminine-biopolitice, care s'a și constituit în frunte cu Doamna *Maria B. Baiulescu*, prezidentă totodată și a Uniunii femeilor române. Salutăm cu deosebită bucurie această nouă înfăptuire și ținem să exprimăm profunda noastră grațitudine Doamnei *Baiulescu* pentru concursul luminat, fără de care noua secție nu ar fi putut lua ființă. Avem nu numai speranța, ci convingerea, că sub conducerea unei atari prezidente secția feminină-biopolitică își va îndeplini cu prisosință rolul important și plin de răspundere ca îndrumătoare a activității publice a femeilor române. Suntem recunoscători Uniunii femeilor române pentru colaborarea acceptată cu atâta bunăvoință, o colaborare, care pune în serviciul cauzei comune o organizațiune puternică și forțe experimentate în munca pentru binele obștesc. Va fi o chestiune de onoare pentru Astra de a răsplăti aceasta bunăvoință cu o egală sollicitudine pentru scopurile Uniunii femeilor române.

Linile de conduită a secției feminine-biopolitice, cari dealtfel coincid perfect cu scopurile Uniunii femeilor române, au fost trasate în conferința Doamnei *Baiulescu*, ținută la Cluj în anul trecut.¹⁾ Cum suntem informați activitatea se va desfășura în trei direcțiuni principale: socială, națională și politică, în centrul preocupărilor fiind pusă familia română. Activitatea socială va încerca refacerea focarelor familiare desorganizate și demoralizate în urmă de văduvie, părăsire, mizerie economică ori boală, în urma deci aceluia cerc vicios de cauze și urmări, cari se agravează reciproc și duc la declin progresiv. Se va face deci o asistență socială sistematică și prudentă utilizând admirabilele metode și directive, experimentate de atâta vreme deja cu rezultate strălucite în alte țări. Activitatea națională va fi educativă în primul rând și se va adresa familiei românești sănătoase îndrumând-o spre o conștiință națională forte, infiltrându-i sentimentul de datorie și răspundere față de trecut și viitor, fortificând solidaritatea familiară și națională. Educarea copiilor în aceste direcții, educarea viitoarelor mame, igiena căsătoriei, combaterea mortalității infantile, ocrotirea mamei sunt unele numai din îndatoririle multiple, atât de importante și azi aproape complet

¹⁾ Vezi Buletinul eugenic și biopolitic. Vol. I. pag. 140, 1927.

neglijate. Activitatea politică va încerca să îndrume aspirațiunile obștești ale femeilor române într'acolo, unde concursul lor este mai necesar, indispensabil chiar. Rolul femeii în Stat nu poate fi altul decât acela al mamei în familie. Aspirațiunile politice ale femeii trebuie să se bazeze pe capacitatea ei biologică. Aceasta hotărăște domeniile în cari se poate valida femeia ca atare și prescrie limitele, cari nu trebuesc să fie depășite. În acest mod se fixează îndatoririle femeii, și lor trebuie să corespundă și drepturile firești și incontestabile. Acele îndatoriri sunt de altfel schițate în cecece am spus despre activitatea socială și națională a femeilor române și rămâne un postulat indiscutabil, că femeilor trebuie să li se acorde maximul de drepturi, pentru a-și putea îndeplini îndatoririle specific feminine neîmpiedecate de tradiție și prejudecăți.

Dorim noiei secții și veneratei ei prezidente deplin succes în realizarea importanțului ei program de muncă și o asigurăm de tot concursul nostru colegial.

BCU Cluj / Centrul de Cercetare și Dezvoltare
*Secția medicală și biopolitică
a „Astrei”.*
